

ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ

ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ

ਗੁਰਜ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਕੁਮਾਰ

ਇਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ :-

1. ਮਤਰੇਈ-ਪਤਨੀ (ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
2. ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਫਰੋਲ ਜੋਗੀਆ (ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

2 / ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ

3 / ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ

Hosle Buland Rakho

by

Gursharan Singh Kumar

Kothi No.1183, Phase-10

S.A.S Nagar-Mohali

Punjab-India-160002

Mobile: 094631-89432, 098164-22335

Email:gursharan1183@yahoo.in

2011

Published by Lokgeet Parkashan

S.C.O. 26-27, Sector 34 A, Chandigarh-160022

Ph.0172-5077427, 5077428

Punjabi Bhawan Ludhiana,

98154-71219

visit us at : www.unistarbooks.com

Type Setting & Design PCIS

Printed & bound at Unistar Books (Printing Unit)

11-A, Industrial Area, Phase-2, Chandigarh (India)

98154-71219

© 2011

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

ਸਮਰਪਣ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ

ਜੋ ਨਿਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ

ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁਝਦੇ ਹੋਏ

ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ

ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ

ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ

ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਜੀ,
ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਸਿੱਖ ਔਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ,
ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਅਤੇ
ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ।

ਤਤਕਰਾ

➤ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ	11
➤ ਆਓ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰੀਏ	15
➤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੋਮਾ-ਪ੍ਰੇਰਨਾ	20
➤ ਸਿਰ ਉਠਾ ਕੇ ਜੀਓ	25
➤ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ	31
➤ ਸਹਿਜ ਪਕੇ ਸੋ ਮੀਠਾ ਹੋਏ	35
➤ ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ	39
➤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ	43
➤ ਪਿਆਰ ਦੇ ਧਾਗਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ	46
➤ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ	51
➤ ਪਿਆਰ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਅਧਾਰ	55
➤ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ	60
➤ ਡਰ ਡਰ ਕੇ ਨਾ ਜੀਓ	63
➤ ਜੀਓ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਓ	66
➤ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਸਵਾਰ	71
➤ ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਪੈਸਾ	75
➤ ਜੇ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਨਾ ਮਰਦੇ ?	80
➤ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਸਬਰ ਜ਼ਰੂਰੀ	84
➤ ਹੋਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ	89
➤ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦਾ ਸਥਾਨ	92

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ

ਅੱਜ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਨਾਦਾਇਕ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ-“ਹੋਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ”-ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ-“ਮਤਰੇਈ ਪਤਨੀ” ਅਤੇ “ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਫਰੋਲ ਜੋਗੀਆ”-ਅਰਪਣ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਗੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਤੀਸਰੀ ਪੁਸਤਕ-“ਹੋਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ”-ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਦਾ ਜਮਾਨਾ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਦੀ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਆਵੇ। ਜੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਭਰਿਸ਼ਟ ਰਸਤੇ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਗਏ ਹਨ :

ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ
ਮੁਇਆਂ ਸਾਥ ਨਾ ਜਾਈ॥

ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਵਧਾ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਮਨ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖੀ ਅਤੇ ਸਾਵੀਂ ਪੱਧਰੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਸੇ ਆਸ਼ਾ ਨਾਲ ਇਕ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-ਹੋਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ-ਜੋ

ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਮੈਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਅਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਵੀ ਲੇਖ ਲਿਖਾਂ। ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਚਲ ਸੋ ਚਲ। ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਲੇਖ ਲਿਖਦਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਦੀਆਂ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਵੈਬਸਾਈਟਾਂ ਤੇ ਲਗਦੇ ਗਏ। ਪਾਠਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਮੇਰਾ ਹੋਸਲਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ-ਬੱਧ ਕਰਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣ। ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਮੇਰੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ -“ਹੋਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ”-ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਸੁਖਾਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਡੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਡਾ ਸੁਭਾਅ ਮਿੱਠਬੋਲੜਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵੱਢੂ ਖਾਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਲੇਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੋ ਹਸੀਨ ਫੁੱਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਸ਼ਟੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਘਟੀਆ ਨਹੀਂ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਹੀਏ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਗੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੁਖੀ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸਬੰਧ ਸੁਖਾਵੇਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇ ਇਹ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਮੇਰੇ ਕਈ ਦੋਸਤ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕੇ ਤੂੰ ਲਿਖਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਐਵੇਂ ਰਾਤਾਂ ਜਾਗ ਜਾਗ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਕਾਲੇ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਹੈ ਕੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀ, ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਖੀ ਬਣੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁੱਲ ਚੁਕਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ: ਜਦ ਤਕ ਕਲਮ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ ਸਾਹ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਹਨੇਰੇ ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਆਸ਼ਾ ਦੇ ਚਿਰਾਗ ਬਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਮੇਰਾ ਇਹ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਦੱਸੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਮੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੋਹਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਰਪਿਤ ਕਰ ਸਕਾਂ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜਾਰ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਕੁਮਾਰ

#1183, ਫੇਜ਼-10, ਮੁਹਾਲੀ

ਮੋਬਾਇਲ:-094631-89432

098164-22335

email:- gursharan1183@yahoo.in

ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ

ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ ॥

ਪੰਡਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਸਤ-ਰੇਖਾ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅਲੱਗ ਰੇਖਾ ਦਾ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਭਵਿੱਖ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਸਤ-ਰੇਖਾ ਦੇ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕੱਚ ਘਰੜ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਹਲਵੇ ਮੰਡੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਇੱਕ ਕਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

ਜਿਨਕੇ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਹੋਤੇ

ਭਾਗ ਤੋ ਉਨਕੇ ਭੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ।

ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਦੇਖ ਘਸੀਆਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਟੇਵੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਸੋ ਦੋਸਤੋ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਕੇ ਦਿਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂ ਡਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਖੁਦ ਘੜਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੱਥਰ ਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਦਿਖ ਦਈਏ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਸਾਨੂੰ ਵੱਧਣ ਫੁੱਲਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੀ ਦਿਖ ਦੁਨੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਝ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿੱਧਰੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਝ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਬੇਤਰਤੀਬੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਬੋਲਚਾਲ, ਵਿਉਹਾਰ ਜਾਂ ਸਲੀਕੇ ਵਿਚ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਕਦਰਦਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕੇ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਆਂਕਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ

ਹਾਂ, ਪਰ ਦੋਸਤੋ ਲੋਕ ਸਾਡਾ ਮੁੱਲ ਇਸ ਤੋਂ ਆਂਕਦੇ ਹਨ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਐਵੇਂ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਵਿਉਹਾਰ ਦੀਆਂ ਫੋਕੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣੋ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਠੋਸ ਅਤੇ ਸੋਹਣਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਓ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਵੇਂ ਕਦਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ 'ਸਾਵੇ ਪੱਤਰ' ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਅਸੀਂ ਨਿਮਾਣੇ ਸਾਵੇ ਪੱਤਰ,
ਸਾਨੂੰ ਕੌਣ ਖਿਆਲੇ।
ਦੋ ਦਿਨ ਛਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁੱਤੇ,
ਜਾਗੇ ਸਾਡੇ ਤਾਲੇ।
ਸੋਹਣੇ ਦੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਖਾਤਿਰ,
ਜਾਣ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਗੇ।
ਖਾ ਕੇ ਤਰਸ ਅਸਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ,
ਲੈ ਗਏ ਸਾਨੂੰ ਨਾਲੇ।

ਜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਫੁੱਲਾਂ ਜਿੰਨੀ ਕਦਰ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਸੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਦਿਖ ਸੋਹਣੀ ਬਣਾਵੋ।

ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵੱਧਣ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਹੌਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਭਾਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਰੱਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਢੱਕ ਸਕੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਹਣੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਸਕੋ। ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮੁਰਦੇਹਾਣੀ ਛਾਈ ਹੋਈ, ਸੁਸਤ ਅਤੇ ਢਿੱਲੜ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਪਸੰਦ ਕਰੇਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਰੀ ਕਦਰ ਪਵੇਗੀ।

ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਫੁੱਲ ਸਿਰੀਆਂ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਟਹਿਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਲਣ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਮਾਲੀ ਨੇ ਖਾਦ ਪਾ ਕੇ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਜ ਕੇ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਚੱਕਰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬੀਜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਸਾਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਝਾਤ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਮਾਲੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਸਕਦਾ। ਦੋਸਤੋ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੇ ਅਸੀਂ ਢੇਰੀ ਢਾਹ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਈਏ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਉਪਰ ਉਠੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ। ਜ਼ਰਾ ਥੋਹਰ ਵੱਲ ਦੇਖੋ, ਉਹ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਆਪੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਫੁੱਲ ਖਿੜਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਇਕ 'ਤਿੜ' (ਬਿਨਾਂ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੋਂ) ਕਿਸੇ ਮਾਲੀ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੱਥਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਨਿਕਲਕੇ ਸਿਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ? ਸਵੇਰੇ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਪਾਵੋ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖੋ। ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਲਿਆਵੋ ਤਾਂ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮਿਲੋ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸ਼ਿਕਵੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਕਰਾਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉਪਰਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਖੁੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰੋਂਦੇ ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਚੰਗੇ ਬੂਟ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸੋਚੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ।

ਅਸੀਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਦੌੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਅਸੀਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਦੋਸਤੋ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਠੀਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਚਾਂਦ ਸਿਤਾਰੋਂ ਕਾ ਕਤਲ ਹੋਤਾ ਹੈ
ਤਬ ਏਕ ਹਸੀਨ ਸੁਬਾਹ ਫਿਜ਼ਾ ਮੇਂ ਮੁਸਕਰਾਤੀ ਹੈ।

ਖੁਸ਼ੀ ਐਨੀ ਸਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਏ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖਰੀਦ ਲਿਆਂਦੀ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮਨਪ੍ਰਚਾਵੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਡੀ ਬੇਰੁਖੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸੁਹਿਰਦ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਾਦਸੇ ਵਪਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਇੱਕ ਦਮ ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕਰੀਬੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਦੋਸਤ ਮਿੱਤਰ ਜਾਂ ਸਨੇਹੀ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਘੋਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਅਣਹੋਣੀ ਨੂੰ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਡੇ ਵਸੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਿਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਅਜਿਹਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਖੁੱਸ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਆਓ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰੀਏ

“ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਮਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ
ਪਰ ਮਟਕਾਉਣਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਅ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰਥਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਰੋਂਦੇ ਕਲਪਦੇ ਹੀ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵਿਆਂ ਅਤੇ ਝੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜਨਮ ਹੀ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣ ਲਈ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਰੱਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਨਰਕ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਨਰਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਹੈ? ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਹੈ? ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲੀ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਸ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਡੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫਰ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ।

ਕਈ ਲੋਕ ਕਾਲਪਨਿਕ ਨਰਕਾਂ ਅਤੇ ਸਵਰਗਾਂ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਰਕ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਚੀਜ਼ ਪੱਕੀ ਹੈ ਕੇ ਮੌਤ ਇਕ ਦਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਦਿਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ (ਭਾਵ ਜਿੰਦਾ ਰੱਖ ਸਕਦਾ) ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ

ਕੋਈ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਡਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆਇਆ ਜਾਏ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਜੀਵਿਆ ਜਾਵੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਹੱਸ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਰੋਣੇ ਧੋਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮਟਕਾ ਕੇ ਜੀਵੀਏ? ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰੀਏ?

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਕਲਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਟੇਡੇ ਮੇਡੇ ਅਤੇ ਕੰਡਿਆਂ ਭਰੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚਲੇ ਕੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਟੇਡੇ ਮੇਡੇ ਅਤੇ ਕਠਿਨ ਰਸਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਾਂਗੇ ਤਾਂ ਠੇਡੇ ਖਾਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਡਿਗ ਪਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਹੂ ਲੁਹਾਣ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਕ ਲੈਅ ਵਿਚ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਹੀ ਭੀੜ ਹੈ। ਮੰਦਿਰ, ਮਸਜਿਦ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਹਸਪਤਾਲ, ਸ਼ਰਾਬਖਾਨੇ, ਜੁਏਖਾਨੇ ਅਤੇ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਭੀੜ ਵਿਚ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਅਲੱਗ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਲੈਅਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰੋਣਿਆਂ ਧੋਣਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਹੀ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਵਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ ਕੁਝ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਯਤਨ ਸਾਰਥਿਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕੁਝ ਅਧੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੁਝ ਅਧੂਰੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਆਪ ਪਾਉਣਾ ਸਿੱਖੋ। ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣ ਲਈ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਤੁਸੀਂ ਪਰਮਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੋ। ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਔਲਾਦ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗਰੀਬੀ, ਤੰਗੀ ਤੁਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਰੋਣੇ ਧੋਣੇ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੱਟੇ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲ ਅਸੀਂ ਦੌਲਤਾਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਭੰਡਾਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਲਈ ਹੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਵੀ ਕੁਝ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਮਣੇ ਰੋਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ ਪਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਗਰਾਹੀ ਤੋੜ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਅੰਤ ਦੌਲਤਾਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਤਾਂ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।

ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਉ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰੋਣਿਆਂ ਧੋਣਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਸੀ ਦੌਲਤਾਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਚਲੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ, ਹੀਰਾ ਹੋ। ਇਸ ਲਈ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਮਕਾ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਜੋਹਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ਤਾਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਦਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਦਉਪਯੋਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਬੇਕਾਰ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ। ਸਗੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਘੜਨ ਅਤੇ ਸੁਆਰਨ ਤੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਆਲਸੀ ਮਨੁੱਖ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਰਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਜੇ ਮੰਜਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤੁਰਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—“ਤੁਰਿਆਂ ਬਿਨਾ ਨਾ ਮੁੱਕਣੇ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਫਾਸਲੇ।” ਇਸ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਰਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਫੁੱਲ ਬਣ ਕੇ ਰਹੋ। ਫੁੱਲ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਤੈਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸਦਾ ਮੱਦਦ ਕਰੋ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਐਸਾ ਵਿਉਹਾਰ ਕਰੋ, ਜੈਸਾ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆ ਖੂਹ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ, ਜੈਸੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੁਸੀਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਕਢੋਗੇ, ਵੈਸੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੀ ਗੂੰਜ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਵਾਪਿਸ ਆਵੇਗੀ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਓਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੂੰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣਗੇ। ਜਰਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਜਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲੋ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬੋਲੋ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਸੰਗੀ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨਾਲ ਵੀ ਵਰਤਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹੋਵੋ। ਜੁਬਾਨ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਰਾਜ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਬਾਨ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਦਰ ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖੁਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ

ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਸਕੋਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਨੇਹੀਆਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।

ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਨਿਅਮਤ ਕਰੋ। ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਵੋ। ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਨਵੇਂ ਬੂਟ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਬੂਟਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਚਮਕਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋ ਕੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਕੇ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੀ ਦਿਖ ਸੁਧਾਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਸਨੈਲਿਟੀ ਬਣੇਗੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਦਿਖ ਨਿਖਰੇਗੀ। ਹਰ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਮਝੋਗਾ।

ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠੋ, ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰੋ। ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਰੀਰਕ ਸਫਾਈ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਜਾ ਅਰਚਨਾ ਵੀ ਕਰੋ। ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਦੇਖੋ ਕੇ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਏ ਹਨ? ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੁਖਾਇਆ। ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਕੀ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ? ਜੇ ਐਸਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਹ ਕਮੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰੋ।

ਇਹ ਸਾਡੀ ਬਦਨਸੀਬੀ ਹੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੋਣੀ ਤੇ ਸੀ ਕੁਝ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉੱਦਮ ਵੱਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਸਮਤ ਤੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਨਾ ਛੱਡੋ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿਉ। ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜੋ। ਕਰਮ ਥਿਉਰੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਨਿਬੇੜੇ। ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰੋ। ਰੱਬ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਬਣੇਗੀ ਕੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਤੁਰੇ ਆਉਣਗੇ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ 'ਸਵੇਟ ਮਾਰਡਨ' ਲਿਖਦਾ ਹੈ—“ਸੰਸਾਰ ਸਦਾ ਜੇਤੂਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਰੂਹ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।”

ਸੋ ਸਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਹੋ ਕੇ ਨਿੱਤਰੋ। ਸ਼ੁੱਭ ਕੰਮ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸ਼ੁੱਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਮਹੁਰਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰੱਖੋ। ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਜੇ ਅਸਫਲ ਹੋ ਵੀ ਗਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਰੂਰ ਸਫਲ ਹੋਵੋਗੇ। ਐਡੀਸਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ

ਮਹਾਨ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਲਬ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕੋਈ 200 ਵਾਰ ਅਸਫਲ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਅੰਤ ਸਫਲ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਯੋਗ 200 ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਪੌੜੀ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਬਿਠਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਨਤੀਜੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਮਾਨਦਾਰ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਹਨ, ਪਰ ਹਨ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ। ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਸੋ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਓ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਦੂ ਦਾ ਅਸਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰ ਸਕੋਗੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋਣਗੇ।

ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੋਮਾ-ਪ੍ਰੇਰਨਾ

ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਕ ਐਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ
ਜੋ ਮੁਰਦਾ ਰੂਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਇਨਟਰਨੈਟ ਯੁੱਗ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣਾ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜੀ ਕਰਨਾ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਇਨਸਪਾਇਰ ਕਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਭਰ ਦੇਣਾ। ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੋਈ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸਫਰ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾਂ ਸਫਰ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਇਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਵਿੰਗਾ ਟੇਢਾ ਅਤੇ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸਫਰ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਨਾਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੱਥਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਢਲਾਣਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਲ ਵਲਿੰਗ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜੇ ਸੁੱਖ ਹਨ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਵੀ ਹਨ। ਜੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਮੀਰੀ ਨਾਲ ਗਰੀਬੀ ਵੀ ਹੈ। ਚਾਨਣੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਤੁਫਾਨ ਹਨ, ਤੰਗੀਆਂ ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਨਸਾਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤਣਾਓ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਆਦਾ ਤਣਾਓ ਕਰਕੇ ਇਨਸਾਨ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ (ਉਦਾਸੀ) ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਡਾਕਟਰ ਪਾਸ ਵੀ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ। ਇਨਸਾਨ ਗਮ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ। ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਜੀਵਨਧਾਰਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਬੰਦਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕਿਧਰੇ ਦੌੜ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਕਿੱਥੇ ਦੌੜ ਜਾਏ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਚੈਨ ਨਾ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵੇਗੇ? ਕਈ ਲੋਕ ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਛੱਟਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਰੋਟੀ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸਾਧ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਜਦ ਇਨਸਾਨ ਸਨ ਪਾਸਿਓਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਕ ਸੱਚੇ ਹਮਦਰਦ ਦੀ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਗਮ ਵਿਚੋਂ ਉਭਾਰ ਸਕੇ। ਡੁੱਬਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਿਣਕੇ ਦਾ ਵੀ ਸਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਮ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਰੂਪੀ ਰੱਸੀ ਸੁੱਟੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਹਮਦਰਦ ਦੇ ਮੋਹ ਭਿੱਜੇ ਬੋਲ ਤਪਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਠੰਢਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਸ ਵਿਚ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਗਮ ਦੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੇਧ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੀ ਆਈ ਤੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਈ ਤਬਾਹੀਆਂ ਮਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੜ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਕਾਨ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਧਨ ਤੇ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਜੇ ਡੈਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਵਾਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੀਣ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਪਾਣੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਪਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਬਿਜਲੀ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਅੰਦਰ ਵੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੇਧ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਇਨਸਾਨ ਪਹਾੜਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਟਕਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਤੁਫਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੂਰਬੀਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਬਣਾਏ। ਮਹਾਨ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਪਾਇਆ। ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਨੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾਹੀਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾ ਲਾਇਆ। ਅਖੇ-“ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਪਿਆਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾ ਆਏ ਹੋ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ।” ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਦਿਸ਼ਾਹੀਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਾਤਰ ਲੜ ਮਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਜੋ ਆਹੂ ਲਾਹੇ, ਉਸਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਅੱਜ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜਦ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ-ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ, ਗੁਰੂ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਲ ਛੱਡ ਬੈਠਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ-“ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ” ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਇਸ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗੀਤਾ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਬਾਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਅਰਜੁਨ ਕਦੀ ਹਥਿਆਰ ਨਾ ਚੁੱਕਦਾ। ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ।

ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮਹਿਲ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਤੋਂ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਫਲਤਾ ਇਕ ਦਿਨ ਜਰੂਰ ਸਾਡੇ ਕਦਮ ਚੁੰਮੇਗੀ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਨਸਾਨ ਛੋਟੀ ਜਹੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਬਰੂਸ ਜਦ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਹਾਰ ਕੇ, ਦਿਲ ਛੱਡ ਬੈਠਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ

ਲੁੱਕ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਇਕ ਮੱਕੜੀ ਆਪਣੇ ਜਾਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਵੈ ਭਰੋਸਾ ਜਾਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸਹੀ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਸੇਧ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਲੜਖੜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ-“ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਬੱਚੇ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਕੇ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।” ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਠਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਕਦਮ ਰੱਖ ਕੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਖੁਦ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਦਾ ਦੁਰਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਉਕਸਾਹਟ ਜਾਂ ਭੜਕਾਹਟ ਵਿਚ ਫਰਕ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭੜਕਾਇਆ ਜਾਂ ਉਕਸਾਇਆ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਬਰੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ ਤਬਾਹੀ ਮਚਦੀ ਹੈ। ਰਮਾਇਣ ਵਿਚ ਸਰੂਪਨਖਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਲੱਛਮਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਭੜਕਾਇਆ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਟਰਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ। ਇਸ ਉਕਸਾਹਟ (ਦਿਸ਼ਾਹੀਨ ਪ੍ਰੇਰਨਾ) ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲੇ। ਰਾਵਣ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਖਾਨਦਾਨ ਯੁੱਧ ਦੀ ਭੇਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਈ।

ਸਾਨੂੰ ਫੋਕੀ ਫੁਕ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਂ ਝੂਠੀ ਤਰੀਫ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚਾੜ੍ਹ ਥਲਿਉਂ ਪੌੜੀ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਜਿਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਆਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰੋ। ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰੋ। ਉਸਦੀਆਂ ਸੁੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾਵੋ। ਫਿਰ ਦੇਖਣਾ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਤੋਂ ਹੀਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿੰਦਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਕਮੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮੌਕੇ ਘਟਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਵੈ ਭਰੋਸਾ

ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਡਰ ਦੇ ਸਾਏ ਹੇਠ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਗਲਤ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰ ਬੈਠਾਂ। ਠੀਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਡਰਦੇ ਡਰਦੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਡਾਂਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚ ਜਿਉਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਾਮਯਾਬ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਵਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਹੈ।

ਸਿਰ ਉਠਾ ਕੇ ਜੀਓ

ਸਿਰ ਉਠਾ ਕੇ ਕੌਮ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।
 ਸਰਦਾਰ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ,
 ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।
 ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਨਾ ਚਲੋ ਦੋਸਤੋ!
 ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਕੌਮ ਦੇ ਗਦਾਰ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਅਗਿਆਤ

ਸੋਹਣੀ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੀ, ਇੱਜਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਯਤਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਰੋੜਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਸਲੇਟ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਸੁਆਲ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਟਦਾ ਤਾਂ ਸਹੀ ਸੁਆਲ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਹੀ ਸੁਆਲ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ੍ਰੋਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਣੀ ਐਸੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਰਸਤਿਆਂ ਦੇ ਖੋਜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਰਦੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ:

ਹਮ ਕੋ ਮਿਟਾ ਸਕੇ, ਯੇਹ ਜਮਾਨੇ ਮੇਂ ਦਮ ਨਹੀਂ,
 ਹਮ ਸੇ ਹੈ ਜਮਾਨਾ, ਜਮਾਨੇ ਸੇ ਹਮ ਨਹੀਂ ।

ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿਰ ਜਾਂ ਕਿਸਮਤ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਮੜਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਤਕ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ। ਸਗੋਂ ਸਮੁੰਦਰ, ਪਹਾੜ ਅਤੇ ਤੁਫਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰਸਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਨਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ। ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਹਮ ਤੋ ਅਕੇਲੇ ਹੀ ਚਲੇ ਥੇ ਘਰ ਸੇ,
ਲੋਗ ਮਿਲਤੇ ਗਏ ਔਰ ਕਾਫਲਾ ਬਨਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਲੋਕ ਨਵੇਂ ਰਸਤਿਆਂ ਦੇ ਅਭਿਲਾਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ਕ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹੱਸਣ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ। ਉਹ ਬੇਪਰਵਾਹ ਮੰਜਲ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਦੀ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਿਰ ਉਠਾ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੀ, ਇੱਜਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਿਰ ਉਠਾ ਕੇ ਜੀਵੀਏ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ ਬਣੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਮੁਫਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੁੱਲ ਤਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕੇ ਜਦ ਅਵਾਜ਼ (ਧੁਨੀ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਹਵਾ ਵਿਚ ਤਰੰਗਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਰੰਗਾਂ ਉਭੜ ਖਾਬੜ (ਬੇਤਰਤੀਬੀਆਂ) ਹੋਣ ਤਾਂ ਸ਼ੋਰ ਅਖਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈਅਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹੀ ਸ਼ੋਰ ਸੰਗੀਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬੋਝਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਹਿਸਾਬ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੀ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਬੋਲ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਸੁਆਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਇਕ ਸਲੀਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਚਾਲ ਵਿਚ, ਉਠਣ ਬੈਠਣ ਵਿਚ, ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਵਿਚ, ਗੱਲ ਬਾਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਲੀਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੀ ਪਰਸਨੈਲਟੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਐਸਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਇੱਕਠੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰੋ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਈ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਕੁਝ ਆਕਰਸ਼ਕ ਜਰੂਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬੋਹੜੀ ਜਿਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ

ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਚੁਸਤ ਜਰੂਰ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬਿਮਾਰ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਤਾਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਚੁਸਤ ਇਨਸਾਨ ਜਰੂਰ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰੀਏ। ਸਵੇਰੇ ਸਵਖਤੇ ਉੱਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸੈਰ ਕਰਨੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਹਾਉਣਾ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਲਕਾ ਖਾਣਾ ਜਲਦੀ ਪਚਦਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਤੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਣਾ ਖਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੀਂਦ ਪੂਰੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ, ਉਸਦਾ ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰੀਰ ਟੁੱਟਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਕੋਈ ਕੰਮ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਨੇਚਰਪੈਥੀ (ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ) ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਸਮਝ ਲਓ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਧੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਆਰ ਲਈ।

ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੰਬਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ। ਢੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਨੈਲਟੀ ਵਿਚ ਨਿਖਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੇ ਕੱਪੜੇ ਸਾਨੂੰ ਸੂਤੀ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੇ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਿੰਥੇਟਿਕ ਕੱਪੜੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਦਰਲੇ ਕੱਪੜੇ ਰੋਜ਼ ਬਦਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੇ ਕੱਪੜੇ ਉਮਰ, ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਕੱਪੜੇ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕੀਤੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਮੌਸਮ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੱਪੜੇ ਸਾਡੇ ਸੁਹੱਪਣ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕੇ ਬੇਢੰਗਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ। ਸਾਡੀ ਜੁੱਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਾਲਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਸਾਫ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੱਪੜੇ ਢੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦ ਕੋਈ ਮਹਿਮਾਨ ਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਉਸਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਰਹੀਏ।

ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਇਕ ਸਾਧਨਾ ਹੈ। ਬੋਲਣਾ ਇਕ ਕਲਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਕਰਕੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਬੋਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦੂਸਰੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਬੋਲਣ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਸ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਅੰਗ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤਲਵਾਰ

ਦੇ ਜਖਮ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਜਖਮ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਲੋ ਫਿਰ ਬੋਲੋ। ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤੀਰ ਅਤੇ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬੋਲ ਕਦੀ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਕੌੜੇ ਬੋਲ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤੀਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਵੀ ਅੰਦਰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਦੋ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਪਰਾਇਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਠੰਡ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਆਹ ਹੈ ਕੇ ਜਦ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਪੋਰਸ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਪੋਰਸ ਦੇ ਦੋ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪੋਰਸ ਨੂੰ ਅਜਾਦ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਵੀ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਿਸੇ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਕਰੋ। ਹਾਂਡੀ ਉਬਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕੰਢੇ ਸਾੜਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੁਰੇ ਲਗਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਤਨ ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉੱਚਾ ਕਦੀ ਨਾ ਬੋਲੋ। ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਬੋਲੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੋਹਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਜਿੱਤੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੁਬਾਨ ਨਾਲ ਦਿਲ ਜਿੱਤੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਸਿੱਖੋ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੰਬਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਰਮ ਦਾ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਹੋਣਗੇ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਜੈਸਾ ਬੀਜਾਂਗੇ ਵੈਸਾ ਹੀ ਕੱਟਾਂਗੇ। ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਸਾਨੂੰ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਚੰਗੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਵੀ ਚੰਗੇ ਹੋਣਗੇ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੁਭ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੋ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਾ ਦਿਓ। ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰੋ। ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਰੱਖੋ। ਕਰਮਯੋਗੀ ਬਣੋ। ਪਰਾਈ ਆਸ ਕਦੀ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਪਰਾਈ ਆਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ: ।

ਫਰੀਦਾ ਬਾਰ ਪਰਾਏ ਬੈਸਣਾ ਸਾਈਂ ਮੁਝੇ ਨਾ ਦੇਹਿ ॥
ਜੇ ਤੂੰ ਏਵੇ ਰਖਸੀ ਜੀਉ ਸਰੀਰਹੁ ਲੇਹਿ ॥

ਅਣਖ ਨਾਲ ਜੀਓ। ਭੀਖ ਵਿਚ ਮੋਤੀ ਵੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਨਾ ਲਉ। ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਖਾਓ। ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਉਦਮ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਜੀਓ। ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਾ ਫਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਮੀ ਆਦਮੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਜਿਉਣ ਨਾਲੋਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ। ਜਿਸਨੇ ਕਦੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਸੁੱਖ ਦਾ ਕਦੀ ਵੀ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁੱਖ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੋ। ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁੱਖ ਦਾ ਆਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਨ ਦਾ ਆਉਣਾ। ‘ਜਬ ਤਕ ਸਾਂਸ ਤਬ ਤਕ ਆਸ’। ਕਦੀ ਆਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਾ ਛੱਡੋ। ਜਿਵੇਂ ਚਾਨਣ ਦੀ ਇਕ ਕਿਰਨ ਗਹਿਰੇ ਤੋਂ ਗਹਿਰੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸ ਦੀ ਇਕ ਕਿਰਨ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਗਹਿਰੇ ਤੋਂ ਗਹਿਰੇ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕਾਮਯਾਬ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਮ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਸਫਲਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਖਲੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜਲਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਰਟਕੱਟ (ਛੋਟੇ ਰਸਤੇ) ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪੌੜੀ ਪੌੜੀ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਉਪਰ ਚੜਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਜਮੀਨ ਤੇ ਟਿਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਸਹੀ ਮੁਲਅੰਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪਣਾ ਮੁਲਅੰਕਣ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਕੇ ਲੋਕ ਸਾਡਾ ਮੁਲਅੰਕਣ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਵੱਡਾ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫਲਤਾ ਅਸਫਲਤਾ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਬਰਾਉ ਨਾ। ਦਿਲ ਨਾ ਛੱਡੋ। ਦੁਬਾਰਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮੇਗੀ। ਪੱਥਰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਖੁਰਦਰਾ

ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਚੋਟੀ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਡਿਗਦਾ ਡਿਗਦਾ ਘਸ ਘਸ ਕੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਗੋਲ ਪੱਥਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਪੱਥਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਜਦ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਥਪੇੜੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਪਾਸਿਉਂ ਦੁਰਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਭ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਤਾਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰ ਉਠਾ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸਨੇ ਆਪ ਬਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ, ਉਸ ਕੰਮ ਲਈ ਪੁੱਟੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ— Good begun in half done ਭਾਵ ਇਕ ਚੰਗੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਅੱਧਾ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਲੈਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਠੀਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਉਹ ਕੰਮ ਠੀਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਲੰਬੇ ਤੋਂ ਲੰਬਾ ਸਫਰ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਹਿਲੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

“ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ
ਮੰਜ਼ਲ ਮਿਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?
ਮੰਜ਼ਲ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ
ਉਠਿਆ ਹਰ ਕਦਮ
ਮੰਜ਼ਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦੂਸਰਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਇਕ ਡਿਗਰੀ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੋਂ ਮੀਲਾਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਏਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਤੇ ਪੂਰੀ ਮੰਜ਼ਲ ਟਿਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਬਹੁਤ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਬੇਸ਼ਕ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੋਮਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮਨ ਅੰਦਰ ਪੂਰੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੋੜ (ਹੱਲ) ਲੱਭਦੇ ਹੋਏ, ਪੂਰੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕੇ ਮੈਂ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ਜਿਹੜਾ ਕਰੇਗਾ, ਆਪੇ ਭੁਗਤਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਠੀਕ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਲਾਤ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿਨ੍ਹ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਜਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਰਸਤਾ ਚੁਣਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕੋ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਹਿਸਾਬ ਹੋਵੇਗਾ ਇਕ ਝੱਲ ਵਲੱਲੀ, ਦੂਜੀ ਪੈ ਗਈ ਮੜੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹ। ਬੇਦਿਲੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਨਾ ਕਰੋ। ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

“ਮਨ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤ”

ਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤੋ, ਫਿਰ ਸਮਝੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਫਲਤਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਲਵੋਗੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤੁਫਾਨ, ਪਹਾੜ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੁਹਾਡਾ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਸਭ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਰਸਤਾ ਛੱਡ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਜਾਵੋਗੇ। ਅੰਤ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੋਗੇ।

ਅਸੀਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਦਿਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਸਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਤਰਾਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਿਸ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬੁੱਤਸਾਜ, ਪੱਥਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੂਝਵਾਨ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਕ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬੀਜ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਦਰਖਤ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡੀ ਸਫਲਤਾ ਛੁਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ

ਲੱਗੇ ਕੇਵਲ ਮੱਛੀ ਦੀ ਅੱਖ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਭਾਵ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਧਨੁਸ਼ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਸੀ।

“ਨਾਚ ਨਾ ਜਾਣੇ ਆਂਗਨ ਟੇਢਾ” ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਵਿਚ ਇਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ – “A bad workman quarrels with his own tools” – ਭਾਵ ਇਕ ਮਾੜਾ ਕਾਰੀਗਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਤੋਂ ਆਪ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹ ਇਸਦਾ ਦੋਸ਼ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੰਧ ਟੇਢੀ ਹੈ – ਪਿਲਰ ਟੇਢਾ ਹੈ – ਫਰਸ਼ ਦਾ ਲੈਵਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਆਦਿ। ਉਹ ਕਦੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕੇ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਉਸਾਰੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਅਗਲੀ ਉਸਾਰੀ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਭੰਬਲ-ਭੁਸੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਸੱਚਾ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੱਚੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਤੇ ਕਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਉਸਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਇਮਾਰਤ ਜਾਂ ਡੈਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਮੀ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾਂ ਬਹੁ-ਮੰਜ਼ਲੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣੀ ਸੀ। ਬੜੇ ਧੂਮ ਧੜੱਕੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਫਾਇਦੇ ਦੱਸੇ ਗਏ। ਸ਼ੁਭ ਮਹੁਰਤ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰਖਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਅੰਤਮ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਲੈਂਟਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕੇ ਕੁਝ ਹੀ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਲਾਭ ਜਰੂਰਤਮੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਪਰ ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਮਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੈਂਟਰ ਵਿਚ ਕਰੈਕ ਆ ਗਏ। ਸਾਰੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਧਰੀਆਂ ਧਰਾਈਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕੇ ਜਿਸ ਜਮੀਨ ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਿਲ੍ਹ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ ਪਰਖ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕੇ ਇਹ ਜਮੀਨ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਭਾਰ ਲੈ ਸਕੇਗੀ ਕੇ ਨਹੀਂ? ਨੀਂਹਾਂ ਤੇ ਬੀਮ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਸੀ। ਕਿਸੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਰਾਇ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਗਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਮੰਜ਼ਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੀ ਮੰਜ਼ਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ। ਐਨਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਧੰਨ ਅਜਾਈਂ ਗਿਆ, ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ।

ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੜੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਕੇ, ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਹੀ ਕਦਮ ਦੀ ਮਨ ਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਜ਼ਲ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੁਬਿਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ, ਅੰਤਿਮ ਕਦਮ (ਮੰਜ਼ਲ) ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਪੁੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਕਦਮ ਕਦਮ ਕਰਕੇ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਸਹਿਜ ਪਕੇ ਸੋ ਮੀਠਾ ਹੋਏ

ਅੱਜ ਕੱਲ ਰਫਤਾਰ ਦਾ ਜਮਾਨਾ ਹੈ, ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਹਲੀ ਹੈ। ਕੱਲ ਤਕ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੱਡੇ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਜ ਕੱਲ ਰਾਕਟ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੱਡੇ ਤੋਂ ਸਾਈਕਲ, ਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਸਕੂਟਰ, ਸਕੂਟਰ ਤੋਂ ਕਾਰ, ਕਾਰ ਤੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਰਾਕਟ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਾਂ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਲੱਖਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਬੈਠਕੇ ਵੀ ਇਵੇਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਹਮਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਈਏ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਇਕ ਜਿੰਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜੋ ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਵਜਾਉਣ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਛੂਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਉੱਨਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਾਹਲ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਜੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਕੋਈ ਸਮਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਤਨੀ ਰਫਤਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਸਕੂਨ ਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਤਨੀ ਰਫਤਾਰ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦਾ ਸਕੂਨ ਕਿੱਥੇ? ਅੱਜ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਪੰਕਤੀਆਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ:

“ਲੋਕਾਂ ਮੇਰੇ ਗੀਤ ਸੁਣ ਲਏ
ਮੇਰਾ ਦੁੱਖੜਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਜਾਣਿਆ
ਲੱਖਾਂ ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਚੁੰਮ ਗਏ
ਪਰ ਮੁੱਖੜਾ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਛਾਣਿਆ।”

ਸ਼ਿਵ ਵਿਚਾਰਾ ਸੱਚਾ ਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਗੀਤ ਬੜੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਕਿੱਥੇ? ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਮੁੱਖੜੇ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪਹਿਚਾਣਦਾ? ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਗੌਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ

ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਚੁੰਨੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਅਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਚਿਹਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕੇ ਇਸ ਨਕਾਬ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਚਿਹਰਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਕੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੀ ਹਾਂ? ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸੱਚੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹਾਂ? ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮਿਠਬੋਲੜੇ ਹਾਂ? ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥੀ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸੁਆਰਥੀ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ ਹਾਂ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕੁਝ ਹਾਂ? ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਨੇ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਰੂਪ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਰੂਰ ਰੂਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਲਦੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਸ਼ਰਾਫਤ ਦਾ ਇਹ ਮਖੌਟਾ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਸਾਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਸ ਰਫਤਾਰ ਤੋਂ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹੋਰ ਭੱਜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਇਸ ਰਫਤਾਰ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਜ ਦੀ ਕਦਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਪਲ ਅਰਾਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੌੜ ਤੋਂ ਲਾਂਬੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੋਚੀਏ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਆਖਰੀ ਕੰਨੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਛੁੱਟਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਮਲਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਦਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ ਸਹਿਜ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਦਿਨ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰੁੱਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਰਮੀ, ਸਰਦੀ, ਪੱਤਝੜ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤ ਸਭ ਰੁੱਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਆਕਰਸ਼ਣ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਨਸਪਤੀ ਮੌਸਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੁਦਰਤ ਵੀ ਸਹਿਜ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਛੱਡਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਬਾਹੀ ਮੱਚਦੀ ਹੈ। ਭੁਚਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੋਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਭੁੱਖਮਰੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਮੌਤ ਆਪਣਾ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨੱਚਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਸਹਿਜ ਪਕੇ ਸੇ ਮੀਠਾ ਹੋਏ'। ਬੇਸ਼ਕ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਮਾਲੀ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਸੋ ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਰੁੱਤ ਆਉਣ ਤੇ ਹੀ ਫਲ ਨੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ ਬਹੁਤਾ ਪਾਣੀ ਪਉਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਜਿਆਦਾ ਖਾਦ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਫਸਲ ਇਕ ਦਮ ਖੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰੁੱਖ ਫਲ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੌਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਫਲ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਲੈਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਖਾਦ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪੌਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਗਲ ਸੜ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੌਦਾ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਫਲ ਦੇਵੇਗਾ।

ਕਾਹਲ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਾੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਿਆਦਾ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੁਰਘਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਲੱਤ ਬਾਂਹ ਤੁੜਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਅਣਆਈ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਕੂਸ਼ਲ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਹਿਜ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ੌਰਟਕੱਟ (ਛੋਟਾ ਰਸਤਾ) ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਮੀਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਅਸੀਂ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਅੰਤ ਮਾੜਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ ਜਾਂ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ਅਖੀਰ ਤਕ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਅੰਤ ਸਾਨੂੰ ਧੋਖਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਅਸਲ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਹੁਨਰ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕਾਹਲੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਦੇ ਯੋਗ ਸਿੱਟੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਾ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਗਾ ਦੌੜ ਤੇ ਪਿੱਛਾ ਚੌੜ ਵਾਲਾ ਹਿਸਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਤਾਂ ਜਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦਿਲ ਤਾਂ ਮਿੱਠੀ ਜੁਬਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਦੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ

ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜਨੂੰਨ ਵਿਚ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੇਵਲ ਮੌਤ, ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਹਰ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਸਥਾਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਧਿਰ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਗੁੱਸਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਲਓ। ਸੌ ਤਕ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣੋ, ਭਾਵ ਤਦ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਜ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਆ ਜਾਵੋਗੇ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਨਿਰਣਾ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਦ ਕੋਈ ਦੂਜੇ ਦਾ ਕਤਲ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਇਕ ਜਨੂੰਨ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਹ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਗੁਨਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹਿਜ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਘਾਬਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੋਸ਼ ਗੁਆ ਬੈਠੋ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੇ ਉਸਦੀ ਜਾਨ ਵੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖੋਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਜਰੂਰੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਜਾਨ ਬਚ ਜਾਵੇ।

ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਮਾਰਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪਿੱਛੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਜੋ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਇਕ ਦਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤਕ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਕਿਸੇ ਚਮਤਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਬੁਧੀ-ਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਤਪੱਸਿਆ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ।

ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ

ਮਨ ਬੇਧਿਆ ਦਇਆਲ ਸੇਤੀ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥
ਕਉਣ ਜਾਣੇ ਪੀਰ ਪਰਾਈ ॥

ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਤਾਂ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਭਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਕੀ ਅੰਤਰ ਰਹਿ ਗਿਆ?

ਵੈਸੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਂਦਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਬਾਂਦਰ ਉਸਦੀ ਹਿਫਾਜਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਬਾਂਦਰ ਉੱਤੇ ਭੀੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਰੌਲਾ ਪਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਕਾਂ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਾਂ, ਕਾਂ-ਕਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਆਪ ਇਕੱਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਟੋਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਘੇਰਕੇ ਰਲ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਤੇ ਭੀੜ ਪਵੇ ਜਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਧਰ ਉਧਰ ਮੂੰਹ ਫੇਰਕੇ ਖਿਸਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਹਿੰਮਤ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸੜਕ ਤੇ ਪਏ ਫੱਟੜ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਭੋਗ ਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਮਨੋਰਥ ਜਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੁਰਲੱਭ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਜਾਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਵਰਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇ ਇਸਦੀ ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ ਪਵੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਣ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੇ ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ, ਸੌਂ ਗਏ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਜੰਮੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਿਤਾ ਦਿੱਤੀ।

ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਬੁੱਝਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਣੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਰੌਦਿਆਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਪੁੰਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਲਾਂ ਤੇ ਹਾਸੇ ਲਿਆਉਣੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ

ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਡਿੱਗਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਕੱਖ ਕੰਡੇ ਹੁੰਝ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਨੇਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਣੀ ਹੈ।

ਰੋਜ਼ ਇਕ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਆਪਣੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰੋ। ਇਹ ਕੰਮ ਸਾਨੂੰ ਬੋਝ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਅੰਤਰੀਵ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲੇਗੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਦੇਵੇਗੀ।

ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਖਾਓ। ਠੱਗੀਆਂ ਨਾ ਮਾਰੋ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਾ ਦੁਖਾਓ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਠੱਗੀਆਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਜਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸਾ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਲਾਲਚੀ, ਸੁਆਰਥੀ ਅਤੇ ਘੁਮੰਡੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਂ ਪਿਓ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਪਾਉਣ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ। ਬਚਪਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਲਈ ਨੀਂਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਦਇਆ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਦੇ ਗੁਣ ਭਰਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਗੁਣ ਕਿਸੇ ਪਿਚਕਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਭਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਣ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪੇ ਹੀ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਐਉਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਉਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਸਾਡਾ ਆਚਰਣ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਬਣੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਇਨਸਾਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਉਸਦਾ ਬੱਚਾ ਰਾਮ ਬਣੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਦਸਰਥ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਖੁਦ ਰੋਜ਼ ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੁਆ ਖੇਡੇਗਾ, ਚੋਰੀ ਚਕਾਰੀ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਤੋਂ ਨੇਕ ਬਣਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੀ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਜਰੂਰ ਪਵੇਗਾ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਉਹ ਬੇਕਦਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਾਲਤੂ ਜਿਹੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਣਾਓ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਖੜਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕੇ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਹੀ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। ਜਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਮਝੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਿਹਲੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ। ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਵਿਉਂਤਬਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੀਆਂ ਅਪੂਰਨ ਰੀਝਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੌਕ (Hobbies) ਪੂਰੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿਹਲੇ ਰਹੋਗੇ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਢਾਹ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬੋਝੇ ਜਿਹੇ ਪੈਸਿਆਂ ਖਾਤਰ ਆਪਣੇ ਸਟੇਟਸ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਸੰਗਲ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਬੋਝ ਪਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਮੀਰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੈਸੇ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪੈਸੇ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡੋਗੇ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਖੁਦ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜੇਗਾ।

ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਰਥਕ ਪਾਸੇ ਲਾਓ। ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਰੋਂਦੇ ਦੇ ਹੰਝੂ ਪੂੰਝੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿਓ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲੈਅ ਬਣਾਓ। ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਕਰਸ਼ਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਬੁਢਾਪਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਣਾਓ। ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਆਪ ਉਠਾਓ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਨਾ ਬਣੋ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਉਂਤੋ ਕਿ ਕੇ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤਕ ਆਪਣਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਲਓ। ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਲੜਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਜਾਂ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਿਉਂਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕੇ ਉਹ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਕੰਮ ਦੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਸੁਰਖਿਰੂ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਘਰ ਦੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ।

ਕੌਣ ਜਾਣੇ ਪੀੜ ਪਰਾਈ? ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਦਰਦ ਲਈ ਤਾਂ ਸਭ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੋਕ

ਹਨ ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ? ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਪੁਕਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮੱਦਦ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ। ਸੇਵਾ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਲੋਰੈਂਸ ਨਾਈਟਗੋਲ, ਭਾਈ ਘਨਈਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ, ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਉੱਤੇ ਹੰਢਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਫੈਲ ਗਈ।

ਅਸੀਂ ਵਿਕਸਤ, ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਵੇਰ ਸਾਡੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਉੱਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰੋ। ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦਇਆ ਦਾ ਪੱਲਾ ਕਦੀ ਨਾ ਛੱਡੋ। ਹਉਮੇ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੈਸੇ, ਰੁਤਬੇ ਜਾਂ ਜਾਤ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਸਭ ਇਨਸਾਨ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਖੂਨ ਵਗਦਾ ਹੈ। ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਬਣੋ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਹੈ? ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹਾਂ? ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਗਾਤਾਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਡੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਵਕਫਾ ਹੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਪਹੇਲੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਖਾਬ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿੰਦਾ ਦਿਲੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਲਈ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਿਰਾ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕੇ ਹਾਸ ਵਿਅੰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਗਾਤਾਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਜੱਗ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਅਗਲਾ ਕਿਸ ਡਿੱਠਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖਾਓ ਪੀਓ ਅਤੇ ਜੀਓ ਭਾਵ ਐਸ਼ ਕਰੋ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਕੁਝ ਸਵਾਰਥੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਜਮਾਨਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਈ ਭੇਦ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਰਿਸਮੇਂ ਦਿਖਾਏ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਚੀੜ ਫਾੜ ਕਰਕੇ ਕਈ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਕੱਢੇ ਹਨ। ਸਾਇੰਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਵੀ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਬਿਉਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਸੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਰਕ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।

ਅਸੀਂ ਸੋਚਣਾ ਹੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਮਿਲੀ ਹੈ? ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕੀ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਿੱਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਅਸੀਂ ਤੁਫਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੋੜਣੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ, ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕੇ ਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ। ਸੋ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿੱਥੋ।

ਕਈ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-‘ਇਕੱਲੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ।’ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ। ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਹਲਕੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਆਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ, ਮਿਲ ਜੁਲ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਉਭੜ ਖਾਬੜ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਉਭੜ ਖਾਬੜ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਹਨ, ਗੰਦਗੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਫੁੱਲ ਵਿਛਾਉਣੇ ਹਨ। ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਖਲੋਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਵਰਗ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੂੜ ਕੁਸੱਤ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਰਨੀ। ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨਾ ਹੈ। ਗਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਲੜਦੇ ਲੜਦੇ ਮਰਨਾ ਵੀ ਬਹਾਦਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ, ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਹਾਲੀ ਵੀ ਕੁਝ ਇਨਸਾਨ ਐਸੇ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਅਸੂਲ ਹਨ। ਉਹ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਦੁਖਾਉਂਦੇ। ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਉੱਚਾ ਆਚਰਣ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ? ਹਾਲੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਨੇਕੀ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜਦ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਪਰਲੋ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਤੇ ਸੁਖਾਵੀਂ ਬਣੇ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿੱਥੋ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਬੇਸ਼ਕ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖੋ, ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਛਾਲ ਮਾਰੋ। ਪਰ ਉੱਚੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਲਈ ਯਤਨ ਵੀ ਉੱਚੇ ਹੀ

ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਚਾਹੋਗੇ ਬਣ ਜਾਵੋਗੇ। ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗੇਗਾ। ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਹਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੰਜ਼ਲ ਵਲ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਮਤ ਕਰੋ। ਜੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਬੁਰਾਈ ਮਿਟਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਇਕ ਦਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਲੋਕ ਮਜ਼ਾਕ ਵੀ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਚੰਗੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਸਾਨੂੰ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੈਸਾ ਬੀਜਾਂਗੇ ਵੈਸਾ ਹੀ ਕੱਟਾਂਗੇ। ਜੇ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਖਾਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਹੀ ਬੀਜਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਡੇ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉੱਪਰ ਉੱਠਣ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਤੇ ਭਾਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਐਸਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਲਤੂ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਪਵੇ। ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਦੀ ਛੋਟਾ ਜਾਂ ਤੁੱਛ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਿਆਰ ਦੇ ਧਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ

ਪਿਆਰ ਦੇ ਧਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ
ਬੇੜੀਆਂ ਦੀ ਜਕੜ ਨਾਲੋਂ
ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਯਾਰ, ਦੋਸਤ, ਮਿੱਤਰ, ਸਹੇਲੀ ਕੁਝ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਪੌਣ ਹੁਮਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਕੁਝ ਹਲਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸਰੂਰ ਜਿਹਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੋਸਤ ਸੱਚਾ ਹਮਰਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ। ਦੋਸਤ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਲਾਹ ਤੁਫਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਕਿਸਤੀ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੋਸਤ ਦੋਸਤ ਦੇ ਗਮਾਂ ਦਾ ਜਹਿਰ ਦੂਸ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਪਰਖ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤ ਦੀ ਪਰਖ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਤਿਆਗ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਕੱਦ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਮੀਟਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਲੋਚਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਨਿਰਛਲ ਹੈ, ਵਗਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਦੋਸਤੀ ਜਨਮ, ਜਾਤ, ਉਮਰ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀ। ਦੋਸਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਚ, ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਵਿਚ, ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਵਿਚ, ਰਾਜੇ ਰੰਕ ਵਿਚ, ਅਫਸਰ ਮਤਾਹਿਤ ਵਿਚ, ਔਰਤ ਮਰਦ ਵਿਚ, ਮਰਦ ਮਰਦ ਵਿਚ, ਔਰਤ ਔਰਤ ਵਿਚ ਦੋਸਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਸਭ ਭੇਦ ਭਾਵ ਅਤੇ ਹੱਦਾਂ-ਬੰਨ੍ਹੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਤੇ ਜਾਨਵਰ ਵਿਚ, ਆਦਮੀ ਤੇ ਪੰਛੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਬੱਕਰੀ ਵਿਚ, ਸੱਪ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬੇਸ਼ਕ ਦੋਸਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਆਦਾ ਨਿਭਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਦੋਸਤੀ ਅਫਸਰ ਅਤੇ

ਮਤਾਹਿਤ ਵਿਚ ਜਾਂ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਕੇ ਉਸਦੇ ਕਿਸੇ ਅਮਲ ਨਾਲ ਦੋਸਤ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਠੇਸ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ।

ਭਾਵੇਂ ਦੋਸਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿੱਥਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਜਦ ਦੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਿਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ੇ ਕਰਕੇ, ਨਜ਼ਦੀਕ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਸ਼ੌਕ ਕਰਕੇ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੋਸਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਕ ਬੰਦਾ ਦੂਸਰੇ ਵੱਲ ਉਸਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਦੋਸਤੀ ਬੜੀ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਦੋਸਤੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਨਿਭ ਜਾਵੇਗੀ? ਵੈਸੇ ਅਸਲੀ ਦੋਸਤੀ ਤਾਂ ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਇਕ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਤਾਰ ਛੇੜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਦੋਸਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਅਭਾਗਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਪਿਆਰ ਕਰੋ, ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਖਾਣ ਲਈ ਦਿਓ, ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਦਿਓ, ਖੇਡਣ ਲਈ ਕੀਮਤੀ ਖਿਡਾਉਣੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਚੁੱਕੀ ਰੱਖੋ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਉਸਦਾ ਵਿਕਾਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਉਲਾਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਅਜਾਦ ਛੱਡਾਂਗੇ, ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਹਮ ਉਮਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦਿਆਂਗੇ, ਹਮ ਉਮਰ ਬੱਚੇ ਉਸਦੇ ਅਸਲੀ ਦੋਸਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਰਵ-ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਦੋਸਤੀ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਖਾਦ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਦੋਸਤੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦੂਜੇ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਦੋਸਤ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਦਾਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਦਾਮਾ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦੋਸਤ ਸਨ। ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੁਦਾਮਾ ਆਰਥਕ ਪੱਖੋਂ ਗਰੀਬ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸੁਦਾਮਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਮੱਦਦ ਲਈ ਗਿਆ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸੁਦਾਮੇ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲਿਆ। ਰਾਜੇ ਰੰਕ ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਸਿਰਫ ਦੋਸਤੀ ਹੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਹੀ ਪਿਆਰ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸੁਦਾਮੇ ਦੇ ਸੱਤੂ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਖਾਏ। ਫਿਰ ਸੁਦਾਮੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਉਸਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਇਕ ਮੱਦਦ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਕੀਤੀ।

ਜਵਾਨ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਕਈ ਵਾਰ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿੱਸੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ, ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਵਾਲ, ਲੈਲਾ ਮਜਨੂੰ, ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ, ਸ਼ੀਰੀ ਫਰਿਹਾਦ ਅਤੇ ਮਿਰਜਾ ਸਾਹਿਬਾ ਆਦਿ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਅੱਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਥੱਕਦੇ। ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਜੇ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗਲਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦੁਖਾਂਤ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਪੁਣੇ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੋਸਤ ਤਾਂ ਦੋਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ਦੋਸਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੋਸਤ ਦਾ ਭਲਾ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਕੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਨਿਭਦੇ ਹਨ। ਭਰਾ ਭਰਾ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਭੈਣ ਭਰਾ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਨੂੰਹ ਸੱਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਨਿਭਣਗੇ। ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਮਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਨਿਕੰਮਾ ਅਤੇ ਨਲਾਇਕ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮਾਂ ਉਸਦੇ ਸਭ ਐਬ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੋੜ ਪੈਣ ਉੱਤੇ ਪੁੱਤਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਦੁਖਦਾਈ ਪੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ। ਬੰਦਾ ਦੋਸਤ ਦੇ ਕਈ ਔਗੁਣ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੋਸਤ ਦਾ ਧੋਖਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਦੋਸਤੀ ਵਿਚ ਧੋਖਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਉਹ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਤੀਰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਗਮ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੀ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਦੋਸਤ ਦੇ ਧੋਖੇ ਦਾ ਗਮ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ।

ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਓ। ਦੋਸਤ ਅਜਿਹਾ ਸੱਚਾ ਹਮਰਾਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦਿਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਜਾਂ ਝਕਦੇ ਹੋ, ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਬੇਖੋਫ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਕਦੇ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਨਾ ਪਓ। ਜਿੱਥੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ, ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਵੋ। ਗੱਲ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਫੁਲਕੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟਾਲ ਦਿਓ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਸਮਝਾਓ। ਕਦੀ ਦੋਸਤ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਸਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਨਾ ਉਡਾਵੋ। ਉਸਨੂੰ ਨੀਚਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ। ਦੋਸਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਉਮੀਦ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਕਦੀ ਤਾਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਨਾ ਦਿਓ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਯਾਰ ਦੀ ਯਾਰੀ ਉੱਤੇ ਜਾਓ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਕੇ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਕਦੀ ਟੁੱਟਣ ਨਾ ਦਿਓ। ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਰਹਿਮਾਨ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਧਾਗਾ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਵਾਰੀ ਟੁੱਟੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜੁੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਜੁੜ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਿਚ ਗੰਢ ਜਰੂਰ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸੰਭਲ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੋਸਤੀ ਵਿਚ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਪੈਣ ਦਿਓ। ਦੋਸਤੀ ਵਿਚ ਸੁਆਰਥ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿਓ। ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਦੋਸਤੀ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣਾਓ। ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਵੀ ਯਾਰ ਕੋਲ ਹੀ ਰੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਸਤ ਦੀ ਪਰਖ ਮੁਸ਼ੀਬਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਕਦੀ ਈਰਖਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਸਦੀ ਉੱਨਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾੜਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਸਦੀ ਉੱਨਤੀ ਵਿਚ ਸਾਥ ਦਿਓ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੋਸਤ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਸਮਝੋ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋ ਕੇ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਆਓ। ਕਦੀ ਟੀਚੇ ਨਾਲ ਟੀਚਾ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਨਾ ਉਡੀਕੋ ਕੇ ਦੋਸਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਦੱਸੇਗਾ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ,

ਤਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸਦਾ ਕੰਮ ਕਰੋਗੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਸਦਾ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮਝੋ। ਦੋਸਤ ਦੀ ਮੱਦਦ ਫਰਜ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰੋ। ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਨ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਸੱਚੀ ਯਾਰੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਯਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬਹਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਦੋਸਤੀ ਵਿਚ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਸਤ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਸਤ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਨੰਦਮਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ

ਬੇਅਣਖੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਨਾਲੋਂ ਅਣਖ ਨਾਲ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਮਰ ਜਾਣਾ ਬਿਹਤਰ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹਰ ਕਦਮ ਤੇ ਸਾਡਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਦੀ ਜਿੱਤਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਦੀ ਹਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਸਲਾਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਮਾਣ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਉਸਦਾ ਸੁਆਗਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰਾਹ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਘੱਟ ਤਾਕਤਵਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਹਾਰਦਾ ਉਹ ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਲੜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਦਿਲ, ਗੁਰਦੇ ਅਤੇ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਨਾ ਹੀ ਅੱਧੀ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕੇ ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਅ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਹ ਜਿੱਤ ਗਿਆ, ਦੂਜਾ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੇ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਸੱਚਾ ਜਰਨੈਲ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਉਹ ਦੁੱਗਣੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰੇਗਾ।

ਹਾਰ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਾਰ ਗਏ। ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਹਾਰਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਵੱਲ ਲਿਜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਨੀਂਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮਹਿਲ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਐਸਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਨੇ ਕਦੀ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਦ ਬੱਚਾ ਲੜਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਬੱਚੇ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਕੇ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।” ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਰ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰ ਕੰਮ ਜਿੱਤਣ ਜਾਂ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਿੱਤਣ ਜਾਂ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਾਂਗੇ। ਸਾਡਾ ਹਰ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੇਸ਼ਕ ਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਹਾਰ ਨੂੰ ਖੇਡ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਲਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਹਾਰ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਪੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੰਦ ਆਵੇਗਾ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬੱਚਾ ਜਿੱਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਹਾਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਦੁਖੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਉਲਟ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਫਖਰ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਲੜੇ ਤਾਂ ਹੋ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਜੇ ਦੋ ਭਲਵਾਨ ਘੁਲਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਢੱਠੇਗਾ ਹੀ। ਜੇ ਸੌ ਬੰਦੇ ਦੌੜਣਗੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਆਵੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਦੌੜਾਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਬਿਹਤਰ ਦੌੜਾਕ ਦੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰੋ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਫਲਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕਦਮ ਚੁੰਮੇਗੀ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹਲਾਤ ਅੱਗੇ ਬੀਨ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਨਸਾਨ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਹਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਬਾਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਲੜਾਈ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤਾਂ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹਾਰ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦੇ। ਬੇਸ਼ਕ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਯੁੱਧ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਪੋਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਰਾ ਸਕਿਆ। ਪੋਰਸ ਨੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੌ ਹਾਰਨ ਵਿਚ ਨਮੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ। ਨਮੋਸ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੈ।

ਹਿੰਮਤੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਤੇ ਅੱਥਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਰੋਣੇ ਨਹੀਂ ਰੋਂਦੇ। ਆਪਣੀਆਂ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਆਪ ਮਿੱਥਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਖੇਡ ਦਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਬੇਸ਼ਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ—“ਪੱਥਰ ਟੁੱਟਦਾ ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਸੱਟ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਵੀ ਅਜਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਾਈ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਦਕਾ ਆਈ। ਭਾਵ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਅਜਾਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੀ। ਬੇਸ਼ਕ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੀ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ, ਰਾਜਗੁਰੂ, ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਅਜਾਦ ਆਦਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸਨ? ਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੁੱਲੇ ਖੂਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਸੀਂ ਇਹ ਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਲੋਕ ਅਜਾਈ ਦੀ ਦੁਲਹਨ ਦਾ ਘੁੰਡ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਖ ਸਕੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇ-ਅਣਖੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਨਾਲੋਂ ਅਣਖ ਨਾਲ ਅਜਾਈ ਲਈ ਮਰ ਜਾਣਾ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ ਕੇ-ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਕੋ, ਰਾਜ ਨਾ ਦੇਤ ਹੈ, ਜੋ ਭੀ ਲੇ ਹੈ, ਨਿਜ ਬੱਲ ਸੇ ਲੇ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਵਿਅਰਥ ਸਨ ਜਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਾਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਰ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਅਜਾਈ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸਦਕਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਲੀ ਇਕ ਦਰਖਤ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਉਸਦੇ ਫਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਰ ਦੇਖਣ ਗਏ, ਸਮਾਧੀ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ-ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਅੱਜ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੱਲ ਉਜਲਾ ਹੋਵੇ।” ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅੱਜ ਵੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਟੁੰਬਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ —“ਹੱਥਾਂ ਬਾਝ ਕਰਾਰਿਆਂ, ਵੈਰੀ ਮਿੱਤ ਨਾ ਹੋਣ।” ਜੇ ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਕੇ ਹੀ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਐਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?

ਕਈ ਖੋਜਾਂ, ਲੱਭਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਕੌਮ, ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਕਈ ਖਤਰਨਾਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ

ਦਾ ਇਲਾਜ ਲੱਭਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪੋਲੀਓ, ਪਲੇਗ, ਹੈਜ਼ਾ, ਖਸਰਾ ਅਤੇ ਟੀ. ਬੀ. ਆਦਿ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲੱਭੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ ਜੜ੍ਹੋਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਕੈਂਸਰ ਅਤੇ ਏਡਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜੁਟੇ ਪਏ ਹਨ। ਉਧਰ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਉਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਸੁੱਖ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਉਠਾਵੇਗੀ।

ਇਹ ਜੋ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅੱਜ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਦਮ ਪਲਕ ਝਪਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਪੁਲਾੜ ਯੁੱਗ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਨੇ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗ ਨਜ਼ਦੀਕ ਲਿਆਕੇ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮਹਾਨ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹੱਕ ਤੇ ਸੱਚ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਮਹਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਯੁੱਗ-ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਰ ਕਟਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਬੀਨ ਮੰਨਣ ਨਾਲੋਂ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਿਆਦਾ ਮਹਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਉਹ ਆਪ ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡਿਆਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਿਆਰ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਅਧਾਰ

ਸਾਚੁ ਕਹਿੰ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ
ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ ॥

ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕੇ ਉਸਦਾ ਇਕ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹਾ ਘਰ ਹੋਵੇ। ਕਈ ਲੋਕ ਉਮਰ ਭਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੀਝ ਨਾਲ ਸੋਹਣੀ ਜਹੀ ਇਮਾਰਤ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਪਰਦੇ, ਸੋਫੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਰਿੱਜ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਏਅਰ-ਕੰਡੀਸ਼ਨਰ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਮਕਾਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਕਾਨ, ਮਕਾਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਇੱਟਾਂ, ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਘਰ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। ਚੰਗੇ ਘਰ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕੇ ਮਕਾਨ ਕਿਤਨਾ ਕੀਮਤੀ ਹੈ, ਕਿਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਕੀਮਤੀ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਘਰ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਅ ਕਿਤਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਮਿਲਾਪੜੇ ਹਨ। ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਘਰ ਦੀ ਉਹ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਰੂਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਰੀਰ ਦੀ। ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸਕੂਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਘਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਇਕਾਈ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਇਨਸਾਨੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਹਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਸਮਾਜ ਦਾ ਕੀ ਸਵਾਰੇਗਾ? ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਬਕ ਬੱਚਾ ਘਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ। ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਬਣਾਉਣ ਇਸ ਵਿੱਚ

ਪਿਆਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਯੋਗਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਿਆਰ ਘਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੰਸਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਅਧੂਰੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰੈਚਾਂ ਅਤੇ ਹੋਸਟਲਾਂ ਵਿਚ ਪਲਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਮੀ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਨਾਥ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਸ਼ਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਅਰਾਮ ਮਿਲ ਜਾਣ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਘਾਟ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਚਿੜਚੜੇ ਅਤੇ ਲੜਾਕੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਣ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਬਾਗੀ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਾਕਲ ਅਤੇ ਦੱਬੂ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨਸਾਨ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਘੁੰਮ ਲਏ, ਸੌ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਲਏ, ਜਿਤਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਉਸਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਸਕੂਨ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਸਵਰਗ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਜੋੜਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੜੀ ਹੈ। ਘਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪਾਠ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੇਸ਼ਕ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਪੰਜ ਸਿਤਾਰਾ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਰਹੀਏ, ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਕਮਰੇ ਹੋਣ, ਸੁਆਦੀ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਖਾਣੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਣ, ਸੋਹਣੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੋਵੇ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅੱਕ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਸਭ ਸੁੱਖ ਘਰ ਦੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮੌਕਾ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਘਰ ਨੂੰ ਭੱਜਾਂਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—“ਜੋ ਸੁੱਖ ਛੱਜੂ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ, ਉਹ ਬਲਖ ਨਾ ਬੁਖਾਰੇ।”

ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਘਰ, ਘਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ—ਜਿੱਥੇ ਕਲਾ ਕਲੰਦਰ ਵੱਸੇ, ਉੱਥੇ ਘੜਿਓਂ ਪਾਣੀ ਨੱਸੇ।” ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਉੱਥੇ ਬਰਕਤ ਨਹੀਂ। ਉੱਥੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ ਮੂੰਹ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ ਹੱਸਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਜੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਾਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਖਲ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜਤ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਲੋਕ ਮਿੱਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਬਗੀਚੇ ਦੀ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਹਿਕ ਸਾਰੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਮੁਹੱਲੇ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ।

ਘਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਘਰ ਦੇ ਕੁਝ ਅਸੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਘਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਿਉਹਾਰ ਕਰਨਗੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਘਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਘਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਹਰ ਘਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਤੌਰ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੇ ਇਕ ਘਰ ਦੇ ਅਸੂਲ, ਦੂਸਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਤਨੇ ਹੀ ਕਾਮਯਾਬ ਨਤੀਜੇ ਦੇਣ, ਜਿਤਨੇ ਪਹਿਲੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਬਹੁਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੇ ਵੀ ਮਨ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ, ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਹੀ ਪਲ ਉਹੀ ਇਨਸਾਨ, ਦੋ ਪੈਸੇ ਦੀ ਨਿਗੁਣੀ ਜਹੀ ਚੀਜ ਤੇ ਹੀ ਡੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਘਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਮਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕਿਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਇਕ ਐਸੀ ਧੁਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਜੇ (ਜੀਅ) ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਂ ਮੰਦ-ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਸਮਝੋ ਉਹ ਸਾਰਾ ਘਰ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਹੈ।

ਇਸੇ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—“ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ” ਘਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਯੋਗਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਰੱਖਣਾ, ਘਰ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜਾਉਣਾ, ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਸਮਾਨ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਜਗੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮਹਿਮਾਨ ਆਵੇਗਾ, ਉਹ ਵੀ ਘਰ ਦੀ ਗ੍ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਇੱਜਤ ਹੋਵੇ। ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੰਬਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਿਤਾ ਦਾ। ਪਿਤਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ੀਬਤਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਿਓ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਪਰਿਵਾਰ

ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੀ ਸਥਾਨ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਉਹ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤਹਿ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਵੰਡਣੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜਾ ਕਰਨਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਝਗੜੇ ਨਿਪਟਾਉਣੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਤਨੀ ਸਾਥ ਦੇਵੇ। ਬੱਚੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲਣ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਚੱਜੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਮਿਲੇ। ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲੇ, ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਦਿਆ ਮਿਲੇ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕੇ ਉਹ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇੱਜਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ। ਭੈਣ ਭਰਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ। ਆਪਸੀ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਕਰਨ। ਬੱਚੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਆਪ ਸੰਭਾਲਣ।

ਸੰਯੁਕਤ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਦੁਆਈਆਂ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਫਾਲਤੂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੀ ਇੱਜਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕੱਲ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਾਡੀ ਇੱਜਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬੋਝ ਸਮਝਣਗੇ। ਘਰ ਵਿਚ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਆਦਰ ਮਾਣ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਘਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣਗੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਘਰ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਘਰ ਬਣ ਸਕੇਗਾ। ਜੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪ ਹੁਦਰੀਆਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ, ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਬਿਖਰ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਢਾਹ ਲਾਈ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨਾਲ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ

ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਜੀਅ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਸੱਚ ਹੀ ਵੱਡਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਉਹ ਸੁਣਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਪਰਿਵਾਰ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਧਾਰਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-“ਜੋੜੀਆਂ ਜੱਗ ਥੋੜੀਆਂ, ਨਰੜ ਬਥੇਰੇ।” ਤਲਾਕਾਂ ਦੀ ਦਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਝਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹਰ ਕੋਈ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੌੜਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਕਟੇ ਕਟੇ ਅਤੇ ਵਟੇ ਵਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੋਹਣੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਨੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਈ ਹੈ। ਟੀ. ਵੀ. ਤੇ ਨਿੱਤ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਕਰਕਸ਼ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮੋਮ ਅਤੇ ਡੈਡ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੁਆਨ ਲੜਕੀਆਂ ਅੱਧਨੰਗੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਅਵਾਰਾ ਲੜਕਿਆਂ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਇੱਜਤ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਸੋਧ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਘਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਘਰ ਨੂੰ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਮਹਿਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕਾਰ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖੋਟੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸੋਨਾ ਤਾਂ ਸੋਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਨਾ ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਹੀ ਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਜੋ ਕੱਲ ਵੀ ਠੀਕ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਠੀਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਨਵੀਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਚੰਗੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕੇ।

ਚੰਗੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਸਭ ਬਰਕਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬੁੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ।

ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੱਸਦਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋਗੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਉਦਾਸ ਹੋਵੋਗੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਖੁਸ਼ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੌਂਦੂ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਤਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਹੱਸਣਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੱਸਾਉਣੇ ਕਲਬ (Laughing Clubs) ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸੇ ਖੁੱਲੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਜੋਰ ਜੋਰ ਦੀ ਹੱਸਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹਾਸਾ ਬਣਾਉਣੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਖੂਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹੱਸਣਾ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਕਈ ਇਨਸਾਨ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ, ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਾ ਕਦੀ ਆਪ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਰ ਦਮ ਝੂਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੋਝ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਸਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਵਗਦੀ ਨਦੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਾਜਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੁਕਿਆ ਪਾਣੀ ਗੰਧਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹਾਰਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਤਾਂ ਵੀ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਨ ਦਾ ਆਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਨੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਬਦਲਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਚੀਸ ਜਿਆਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ

ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਕਈ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫਿਕਰ ਨਿਰਮੂਲ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਾਡਾ ਚਿਹਰਾ ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਦੁੱਖ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਚੌਖਟ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁੜ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਸਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਹੋਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।

ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਫੁੱਲ ਕਿਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸੰਗੀਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਗੂੰਜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਹੈ, ਹੱਸ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰੋ। ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਸਿੱਖੋ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖਦਿਆਂ ਦੋ ਸਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿੱਖਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਘੱਟ ਬੋਲੋ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਸੁਣੋ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਹੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਹਰ ਇਕ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੁੱਖੜੇ ਨਾ ਰੋਂਦੇ ਰਹੋ। ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆ ਦੀ ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਅਤੇ ਖੈਰੀਅਤ ਪੁੱਛੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਓ। ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਚੁਗਲੀ ਤੋਂ ਬਚੋ।

ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਮਿਲੋ ਤਾਂ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਮਿਲੋ। ਇਹ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਝਲਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਦੀਪ ਬਾਲ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਉਸਾਰੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਹਾਰ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸਦਾ ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬੁਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਆਓ। ਗੁੱਸੇ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਓ। ਗੱਲ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਟਾਲ ਦਿਓ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਦੂਜਾ ਬੰਦਾ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਪਛਤਾਵੇਗਾ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਸਫਲਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਫਲਤਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇੱਜਤ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਫਲਤਾ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਉੱਦਮੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਸਫਲਤਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਲਸੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹੋ। ਜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਦੀ ਅਸਫਲ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਮਨ ਤੇ ਨਾ ਲਾਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਫਲਤਾ ਹੀ ਸਫਲਤਾ

ਦੀ ਪੌੜੀ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਅੰਤ ਸਫਲਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕਦਮ ਚੁੰਮੇਗੀ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ? ਹਰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਧਰ ਉਧਰ ਭਟਕਦੇ ਹਾਂ, ਉੱਨਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਭੱਜਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕੇ ਹਰ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕੇ ਪੈਸਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਪੈਸੇ ਦੇ ਪਸਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸੁੱਖ ਸਹੁਲਤਾਂ ਮਿਲਣ। ਹਰ ਕੋਈ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਅਮੀਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਲੋਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰਸਤੇ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗਲਤ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੱਕ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਫਲ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਟੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਣਾਅ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾਓ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੈਨਸ਼ਨ ਛੱਡੋ-ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਟੈਨਸ਼ਨ ਛੁਟਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੋਈ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਗਏ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖ੍ਰੀਦ ਲਿਆਏ। ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਖ੍ਰੀਦੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਇਸ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿਤਨੀ ਦੌਲਤ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਘੱਟ ਹਨ। ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਜਿਆਦਾ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਉਹ ਉਤਨਾ ਹੀ ਘੱਟ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਕੂਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੂਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਨਾ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਖ੍ਰੀਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਿਧਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਲੱਭਣੀ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਬਾਹਰ ਭਟਕਣਾ ਫਜ਼ੂਲ ਜਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਬਦਲਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸੁਖਾਵੇਂ ਰੱਖਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ।

ਡਰ ਡਰ ਕੇ ਨਾ ਜੀਓ

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ
ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥

ਅੱਜ ਬਹੁਤੇ ਇਨਸਾਨ ਡਰ ਦੇ ਸਾਏ ਹੇਠ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਯੁੱਧ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਸਵੇਟ ਮਾਰਡਨ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਇਕ ਜਿੰਨ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਖੁਰਾਕ ਲੈ ਕੇ ਵਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਡਰ ਨਾਲ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਿਨ ਦਾ ਚੈਨ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਅਕਾਊ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਡਰ ਅਤੇ ਇਕਲਾਪੇ ਦਾ ਭਾਰ ਢੋਂਦਾ ਹੈ। ਉਮਰ ਭਰ ਸਹਿਮਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਡਰ ਦਾ ਜਿੰਨ ਸਦਾ ਝਪਟਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਤਰਫ ਹਨੇਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਸਤਾ ਭਟਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਇਨਸਾਨ ਕਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ।

ਅਸੀਂ ਡਰਦੇ ਕਿਉਂ ਹਾਂ? ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਉਲਝਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਇਕ ਓਪਰੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਘੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਝੋ ਕੇ ਅੱਜ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਮੁਖੌਟਾ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਲਗਾ ਕੇ ਜੀਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਧੰਨ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਸਹੁਲਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਕਈ ਡਰ ਨਿਰਮੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਦੀ ਵਾਪਰਨੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਲੋਕ ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਝੂਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢ ਵੱਢ ਖਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਡਰ ਨਾਲ ਉਹ ਸੋਹਣੀ ਜਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਕ ਨਰਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੰਢਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਲਾ ਸਵਰਗ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਨਰਕ ਕਿਉਂ ਬਣਾਈਏ।

ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਚਿਤਾ ਸਮਾਨ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੋਖਾ ਹੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਿਰਮੂਲ ਡਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਟੱਟ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੀਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਚੰਗੀ ਜਾਂ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕੇਵਲ ਸਾਡੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਜਾਂ ਮਾੜੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁੱਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਸੋਚਣੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਰਾ ਜਹੀ ਵੀ ਝਰੀਟ ਲੱਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਈ ਅਜਾਦੀ ਦੇ ਪਰਵਾਨੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਰ੍ਹਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਅੱਗੇ ਛਾਤੀ ਡਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਜਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਗਰਮੀ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਈ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ-ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੇ-ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੌਤ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਆਉਣੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਉਮਰ ਭਰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ ਡਰ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਇਨਸਾਨ ਸਿਰ ਉਠਾ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਲੋਕ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਉਹ ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਚਾਨਕ ਕੋਈ ਝੱਟਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਗ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੱਬੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੰਕਟਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ। ਐਵੇਂ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਤੇ ਘਬਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਦੂਸਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਰੋਣੇ ਰੋਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੇ ਫੁੱਲ ਕੰਡੇ ਤੇ ਵੀ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਗਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ ਸਿੱਖੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂਭੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਹਮਰਾਜ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਓ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਮਨ ਹਲਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਦੋਸਤ ਜਾਂ ਹਮਦਰਦ ਤੁਹਾਡੀ

ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਕੱਢ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਉਭਾਰ ਲਏ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਮਨ ਤੇ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਜਾਂ ਤਣਾਓ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਓ। ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਦੇਖੋ। ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੋ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਸੁਣੋ। ਕਿਸੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਖਿਲਦੇ ਫੁੱਲ ਦੇਖੋ। ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕੁਝ ਹਲਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸਕੂਨ ਮਿਲੇਗਾ।

ਅਸੀਂ ਫਾਲਤੂ ਦੇ ਡਰ ਛੱਡ ਦਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੱਧੇ ਦੁੱਖ ਆਪੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਡਰ ਕੇ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਕਦੀ ਵਾਪਰਨ ਹੀ ਨਾ। ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦਾ ਬੱਲ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਮਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਜੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ। ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਨ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਨਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਕੋਈ ਪਾਪ ਬੇਸ਼ਕ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਲੁੱਕ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਛੁਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣੋ। ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਪੇ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਬੋਝ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੰਮ ਗਲਤ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਮ ਕਦੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਬੋਝ ਵਧਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕੱਢੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਦਿਹਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਮੰਗੋ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਬੁਰੇ? ਕਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਇਆ ਹੈ? ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਇਦਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਕਰਮ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਮਾਰੋ। ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਦੁਖਾਓ। ਗਰੀਬ ਗੁਰਬੇ, ਦੁੱਖੀਏ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੋ। ਆਪਣੀ ਹੱਕ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਦੁੱਖੀਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਲਾਓ। ਹੱਥੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਕੋਈ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਡਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਾਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਰੱਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹੋਗੇ। ਇਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸਵਰਗ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੀਓ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਓ

ਉਦਮ ਕਰੇਦਿਆ ਜੀਉ ਤੂੰ
ਕਮਾਵਦਿਆ ਸੁੱਖ ਭੁੰਚ ॥

ਜੀਵ ਜਨਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ ਤਕ ਦਾ ਸਫਰ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਹੈ ਕੇ ਜਿਸਨੇ ਜੰਮਣਾ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਮਰਨਾ ਵੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਆਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕੇ ਇਕੱਲੇ ਆਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਬਿਤਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਫਰ ਸੁਹਾਉਣਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਵੀਏ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਹੋਏ ਅਣਹੋਏ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਝਲਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨਵੇਕਲੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾਓ। ਆਤਮ ਨਰੀਖਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਅਨਮੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਾਇਬਾਂ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਣਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਲੈਅ-ਬੱਧ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਉੱਠਣ ਬੈਠਣ, ਖਾਣ ਪੀਣ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਸੁਹਾਉਣਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਬੱਚਾ ਜਦ ਕੁਝ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਰੀਬ ਦੋ ਸਾਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਪਾਉਂਦਾ। ਬੋਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਪਣਾ

ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ। ਕਈ ਲੋਕ ਲੱਛੇਦਾਰ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ। ਕਈ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਮਨ ਦੁਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਆਪਾ ਵੀ ਸਾੜਦੇ ਹਨ। ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਮਰ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਓ। ਕੱਪੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਣ ਲਈ, ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਤਨ ਢੱਕਣ ਲਈ। ਕਈ ਲੋਕ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਨ (ਨੰਗੇਜ) ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਹੋਛਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਖਾਓ। ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ ਕਰੋ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਤਨੇ ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ, ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ ਜਿਆਦਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਆਦਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪੇਟ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਰਹੋ। ਚੋਰੀ ਚਕਾਰੀ, ਠੱਗੀ, ਬੇਇਮਾਨੀ, ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਅਤੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਖਾਓ। ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਜਿਆਦਾ ਫਲੂਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਸਨ, ਜੁਆਨੀ, ਦੌਲਤ, ਸ਼ੌਹਰਤ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦਾ ਕਦੀ ਘੁਮੰਡ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ। ਆਪਣੀ ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਗਰੀਬ ਗੁਰਬੇ, ਅਤੇ ਜਰੂਰਤਮੰਦਾਂ ਲਈ ਜਰੂਰ ਰੱਖੋ। ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਥ ਕੁਝ ਲੈਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਅੱਡਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣ ਲਈ ਝੁਕਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਚੱਟ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਭਟਕ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਭਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਕਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਘਰ ਵਿਚ ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਰੇੜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਇਤਨੇ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਡੋਬੇ, ਜਿਤਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨੇ ਡੋਬੇ ਹਨ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਰੱਖੋ। ਮਿੱਠਾ ਬੋਲੋ। ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰੋ। ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ। ਉਸ ਨਾਲ ਨਜਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੱਲ ਪੂਰੀ ਤਵੱਜੋ ਦਿਓ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਂਹ

ਵਾਚਕ ਜਾਂ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰੋ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਦੋ ਪਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਹਿਣ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖੋ। ਜਲਦੀ ਉੱਤੇਜਿਤ ਨਾ ਹੋਵੋ। ਦਇਆ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਲਈ ਵੀ ਰੱਖੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸਬੰਧ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ।

ਰੱਬ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖੋ। ਆਪਣਾ ਨਿਤਨੇਮ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਰੱਬ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਅੰਦਰ (ਆਤਮਿਕ) ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਨਾ ਥੋਪੋ। ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਠੇਸ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਓ। ਧਰਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਸੂਲ ਰੱਬ ਕੋਈ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਰੱਬ ਕੋਈ ਬੋਲਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਉੱਚਾ ਬੋਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਲਓਗੇ ਜਾਂ ਉਸ ਤੇ ਜਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਲਓਗੇ। ਜਿਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਤੰਗ ਹੋਣ, ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ। ਰੱਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਥੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਰਮ ਬਿਉਰੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਆਵੇਗੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਕੌਮ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਲਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਸਕੋਗੇ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਬਣੋ। ਜੇ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਵੀ ਹੋ ਜਾਓ ਤਾਂ ਘਬਰਾਉ ਨਾ। ਅਸਫਲਤਾ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਪੌੜੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੋਂ ਯਤਨ ਕਰੋ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਫਲ ਹੋਵੋਗੇ। ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾ ਡਰੋ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਰਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲੇ ਕਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਜੋ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਹਾਨ ਬਣੇ ਹਨ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਬਣੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਾਮਯਾਬ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਜੇ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਘੋਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹਾਦਸਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਾਦਸਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਹੋਸਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਸਲੇ ਨਾਲ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਨਿਜਬਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦਾ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕੁਝ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੁੰਦਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਦਿਲ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ। ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਵੀ ਬਦਬੂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਲਣਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਹੋਸਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਦਮੇ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਜੁਟਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਅਜਾਇਆ ਨਾ ਗੁਵਾਉ। ਵਿਹਲੇ ਰਹਿਣਾ ਇਕ ਸਰਾਪ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕ੍ਰਿਆ-ਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਰਤੀਦੇ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਜੰਗਾਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਕੜਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੇ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਵਿਹਲੇ ਬੰਦੇ ਜਲਦੀ ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕੇ ਜਦ ਬੰਦਾ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਕੰਮ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੰਦੇ ਜੋ ਇਕ ਦਮ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਮਾਰੂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਘੇਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਸ ਰੰਗਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹੋ। ਐਂਵੇ ਠੰਡੇ ਦੁਧ ਨੂੰ ਫੂਕਾਂ ਨਾ ਮਾਰੋ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਰੌਣੇ ਹੀ ਨਾ ਰੌਂਦੇ ਰਹੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਦੀ ਅਭਾਗਾ ਜਾਂ ਬਦਕਿਸਮਤ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ ਉਸਤੇ ਸਬਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ। ਮਿਹਨਤ ਕਦੀ ਅਜਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਬੇਸ਼ਕ ਤੁਹਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਅੰਬਰ ਤੇ ਹੋਵੇ ਪਰ ਪੈਰ ਤੁਹਾਡੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਜਬੂਤੀ ਨਾਲ ਟਿਕੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਓ। ਕੇਵਲ ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਫੋਕੀਆਂ ਫੜਾਂ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਜਮਾਨਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਪਰਤੱਖ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਆਪ ਮਿਥੋ। ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਆਪ ਬਣਾਓ। ਉੱਠੋ ਹਿਮੰਤ ਕਰੋ। ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਚਾਬੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸੁੱਤੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਤਾਲੇ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਇਹ ਤਾਲੇ

ਉਦਮ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹਣੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਛੂਹ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਫਿਰ ਢਿਲ ਕਾਹਦੀ। ਕੋਈ ਮਹੁਰਤ ਕਢਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਫਲਤਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਦੀ ਇਮਾਨਤ ਹੈ। ਜੀਓ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਓ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਐਸੇ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਓ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਖਾਏ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਣ ਵਿਚ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਤਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਫਲ ਹੈ।

ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਸਵਾਰ

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੋ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕਿ ਹੇਤੁ ॥
ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕੱਟ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨਾ ਛਾਡੇ ਖੇਤੁ ॥

ਇਨਸਾਨ ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਕੱਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਅਸੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹਲਾਤ ਹੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਲੱਗ ਪਹਿਚਾਣ ਰੱਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਲੱਗ ਥਲੱਗ ਪੈਣ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਦਿਲ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਲਗਾਤਾਰ ਇਕ ਤਣਾਅ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜਰਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਇਕ ਪੀੜ ਹੰਢਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੀੜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਕੱਲਾ ਬੰਦਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਥਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਘੁਣ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਜੋ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਸਮਾਜ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਡਰ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਵਿਗਾੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰਸਤਾ ਖੋਜਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਲੋਕ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਲੋਕ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਲਾਤ ਐਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਥਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਕੋਈ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਜਾਂ ਕੋਈ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀ

ਲੱਗ ਜਾਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਹੱਸਦੀ ਖੇਡਦੀ ਪਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਹ ਮੁਸੀਬਤ ਤੁਹਾਡੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਆਈ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਨਸੀਬ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਟਿਕਟ ਖਿੜਕੀ ਅੱਗੇ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਜਦ ਤੁਹਾਡਾ ਨੰਬਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਿੜਕੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨੰਬਰ ਆਉਣ ਉੱਤੇ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਬੇਈਮਾਨੀ, ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਅਤੇ ਝੂਠ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਥਲੱਗ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੌਖੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ। ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਹੈ। ਜਦ ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦਾ ਚੈਨ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਉ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਮਰਾਜ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਸਿਆ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਦਿਲ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਅਤੇ ਹੌਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਤ ਕਰੋ। ਉਸਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕੇ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਕੱਲੇ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਤੁਹਾਡੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਉਸਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਪਰੋਂ ਹਮਦਰਦੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਤੇ ਨਮਕ ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਕਦੀ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਛੋਟੀ ਜਹੀ ਗੱਲੋਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਡਰ ਨਿਰਮੂਲ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕੇ ਫਲਾਣੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਰਲੋ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਈ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਡਰ ਨਾਲ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸੁੱਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਉਹ ਤਰੀਕ ਸੁਖੀਂ ਸਾਂਦੀ ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕੇ ਸਾਡਾ ਡਰ ਕਿਤਨਾ ਨਿਰਮੂਲ ਸੀ। ਸੋ ਐਵੇਂ ਫਾਲਤੂ ਦਾ ਵੀ

ਨਹੀਂ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਮੌਤ ਆਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਟਾਲ ਸਕਦਾ। ਡਰਪੋਕ ਲੋਕ ਮਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਇਕੱਲੇ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੁਸੀਬਤ ਘਬਰਾਉਣ ਨਾਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਆਹ ਹੈ ਕੇ ਜਦ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਮਾਰੇ ਮਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਇਕੱਲਾ ਪੋਰਸ ਹੀ ਸੀ। ਅੰਬੀ ਵਰਗੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜੇ ਵੀ ਪੋਰਸ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਈਨ ਮੰਨ ਗਏ। ਪੋਰਸ ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਘੱਟ ਸੂਰਬੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅੱਜ ਪੋਰਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਫਖਰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਸਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੱਲ ਦੇ ਬਾਗੀ ਅੱਜ ਦੇ ਹੀਰੋ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਅਜਾਦ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਆਦਿ।

ਸੱਚ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਸੁਣਨ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਦਾ ਤੀਰ ਝੂਠਿਆਂ ਅਤੇ ਪਖੰਡੀਆਂ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਸੱਚ ਸੁਣਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਈਸਾ ਮਸੀਹ, ਮਨਸੂਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪਰਤੱਖ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਸੁਕਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੱਚ ਖਾਤਰ ਹੀ ਜਹਿਰ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਪੀਣਾ ਪਿਆ।

ਮਹਾਨ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹੱਕ ਅਤੇ ਸੱਚ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਯੁੱਗ-ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੱਚਾਈ ਤੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਟਵਾਉਣਾ ਪਵੇ। ਉਹ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਆਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਚਾਣਨ ਮੁਨਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੇ

ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਸ਼ਾਹ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦੇ। ਉਹ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਨਸਲ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਾਲਮ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਜਦ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਖਾਤਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਕੱਲੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਹੀ ਸਨ। ਕਿੰਨੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕੇ ਐਡੇ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਇਕੱਲਾ ਇਨਸਾਨ ਉਸਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਰੋਕਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕਰੇ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਐਸੀ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਾਤਲ ਕੋਲ ਕਤਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪ ਚਲ ਕੇ ਜਾਵੇ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਡਰ ਕੇ ਇੱਧਰ ਉੱਧਰ ਖਿਸਕ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਨਿਤਰਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਐਡੇ ਪਹਿਰੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਚਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਧੜ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਭਰੇ ਭਰਾਏ ਸਾਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਇਕੱਲੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਸੀ। ਉੱਧਰ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀਸ ਲੈ ਤੁਰਿਆ। ਉਹ ਮੰਜ਼ਲਾ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵਿਰਾਗ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਸੌਂਪਿਆ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸਖਤ ਨਾਕੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਹੀ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੀਸ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸੀ ਇਕੱਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ। ਸੋ ਜੇ ਕਦੀ ਹੱਕ ਅਤੇ ਸੱਚ ਖਾਤਿਰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਾ ਡਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਐਸਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਰ ਜਾਵੋਗੇ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਰਹੇਗਾ।

ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਪੈਸਾ

ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬ ਖ਼ੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿੱਦਿਆ ਨਹੀਂ।
 ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਦਵਾਈ ਖ਼ੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨਹੀਂ।
 ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਖ਼ੀਦੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ।
 ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲੀ ਬਣਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸਮਤ ਨਹੀਂ।

ਕਲ-ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਸਕੂਟਰ, ਕਾਰਾਂ, ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਹਨ। ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਵੇ ਲਈ ਸਿਨੇਮਾ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬੇ-ਇੰਤਹਾ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ, ਮੋਬਾਇਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਜਾਦ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਨ ਵੀ ਦੰਗ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਕਈ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੋਚਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ? ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉੱਤਰ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਾਢਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਬਾਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 1947 ਵਿਚ 35 ਕਰੋੜ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 100 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਵਧ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹਰ ਤਰਫ ਭੀੜ ਹੀ ਭੀੜ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇੱਕਲਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਉਹ ਅਰਜੁਨ ਹੈ।

ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਕੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਮਨ ਡੋਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਐਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਭਾਰਿਆ ਸੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਯੋਧਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਜਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਸਕੇ। ਪਰ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋਈ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤੇ ਆਪ ਹੀ ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜੰਗ ਆਪ ਹੀ ਲੜਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਥੱਕ ਕੇ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਨਵੀਂ ਆਸ ਨਾਲ ਪੂਰਬ ਵਿਚੋਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਰੋਜ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਵਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਿਸਤਰ ਵਿਚ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਫਿਰ ਨਵੀਂ ਆਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਐਸਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤਕ ਹਰ ਇਕ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਟੈਂਸ਼ਨ ਜਾਂ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਵਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਮਨੋ-ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਜਿਆਦਾ ਟੈਂਸ਼ਨ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਵੀ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਟੈਂਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਧਿਉਂ ਜਿਆਦਾ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਟੈਂਸ਼ਨ ਜਾਂ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਪਾਸ ਜਾਓ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ—“ਤੁਸੀਂ ਜਿਆਦਾ ਸੋਚਿਆ ਨਾ ਕਰੋ। ਆਪਣੀ ਟੈਂਸ਼ਨ ਘਟਾਓ। ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।” ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਅੱਜ ਦੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਬਿਮਾਰੀ, ਮੁਕੱਦਮਾ, ਘਰ ਵਿਚ ਕਲੇਸ਼, ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ, ਦਫਤਰ ਜਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਟੈਂਸ਼ਨ, ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰੀ, ਔਲਾਦ ਦਾ ਚੰਗੀ ਨਾ ਨਿਕਲਣਾ, ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਸੱਕੇ ਸਬੰਧੀ ਦਾ ਸੁਖੀ ਨਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ। ਜੇ ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਸੌਹਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਨ ਲਾਗੇ ਸੋਈ ਜਾਣੇ।

ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਮੌਟੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ। ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਦੁੱਖ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਸਥਾਈ। ਅਸਥਾਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਲ ਨਾਲ (ਭਾਵ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ) ਹੱਲ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੂੰ ਜੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁੰਗਾ ਬੱਚਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸਥਾਈ ਹੈ। ਸਥਾਈ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਈ ਲੋਕ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰੱਬ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਝਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਖ੍ਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਹੀ ਖ੍ਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲੀ ਬਣਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸਮਤ ਨਹੀਂ। ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬ ਖ੍ਰੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿੱਦਿਆ ਨਹੀਂ। ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਦੁਆਈ ਖ੍ਰੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪੈਸਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰੀ ਨਵੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਖੜੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਬੰਦਾ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਮਚਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਪੈਸੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਖਾਤਰ ਭਰਾ ਭਰਾ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੁੱਤਰ ਪਿਓ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਪੈਸਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਗੁਜਰਾਨ ਹੈ। ਪੈਸਾ ਸਾਡੇ ਜਿਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਪੈਸੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦੇ। ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਤਨ, ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ।

ਪੈਸਾ ਉਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਸੁੱਖ ਮਾਣ ਸਕੋ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਪੈਸਾ ਚਾਹੇ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਮੀਨ ਵਿਚ ਦੱਬਿਆ ਹੋਵੇ, ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਹੱਕ ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਚੂਸ ਕੇ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਪੈਸਾ ਸਾਡੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਇਕ ਲੱਖ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਦਸ ਲੱਖ, ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੈ:

“ਪਾਪਾਂ ਬਾਝਰੂ ਹੋਵੇ ਨਾਹੀ,
ਮੁਇਆਂ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ”

(ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਿਆ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵੇ? ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਦੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਰੂਪ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਉਠ ਖੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਸੋ ਸਮੱਸਿਆ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਸਨੇ ਕੇਵਲ ਰੂਪ ਹੀ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਫੇਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਹੈ—ਮਰ ਕਰ ਭੀ ਚੈਨ ਨਾ ਪਾਇਆ ਤੋਂ ਕਹਾਂ ਜਾਏਂਗੇ। ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਆਪ ਹੀ ਲੜਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਹਲਟ ਦੀ ਠੱਕ ਠੱਕ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਿਆਸਾ ਮਰੇਗਾ। ਕਬੂਤਰ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਿੱਲੀ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਚਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਆਪ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਸਥਾਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੌਖਾ ਹੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਅਸਥਾਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਬਦਲਕੇ, ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੇ ਢੰਗ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਟੈਂਸ਼ਨ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ਹਰੇਕ ਨਾਲ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਦੋ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਕਿਸੇ ਤਪਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਉ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਰਹੋ। ਦਫਤਰੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੋ। ਦੂਸਰੇ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਟਰਕਾਉਣ ਲਈ ਕਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤੇ ਹੀ ਨਾ ਘੜਦੇ ਰਹੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ (ਟੈਂਸ਼ਨ) ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਘੁਣਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿੰਦਿਆ ਚੁਗਲੀ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਨਾ ਕੱਢੋ। ਉਸਦੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰੋ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਜਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮੀਦ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਮੀਦ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕੜਵਾਹਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਮਰਾਜ਼ ਬਣਾਓ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸੌਖਾ ਹੱਲ ਕੱਢ ਦੇਵੇ। ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਦੁੱਖ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਦੁੱਖ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਕਦੀ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ, ਟੂਣੇ ਟੋਟਕਿਆਂ ਜਾਂ ਪਖੰਡੀਆਂ ਦੇ ਵੱਸ ਨਾ ਪਓ।

ਜੇ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਬਹੁਤ ਭਾਰੂ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਵੱਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਟੀਵੀ ਜਾਂ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖੋ। ਗਾਣੇ ਸੁਣੋ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੋ। ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਸੈਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਜਾਓ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਗੱਪ ਸ਼ੱਪ ਮਾਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਹਲਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਲਕੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਿਆਦਾ ਮੱਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਟੈਂਸ਼ਨ ਘਟੇਗੀ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਭਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਾੜਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਦਾ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਦਿਹਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਾਰਜ ਤੇ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਉਸੇ ਹਿਸਾਬ ਚੱਲੋ।

ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਗ ਹੋ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵੀ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਟੈਂਸ਼ਨ ਘਟੇਗੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਆਵੇਗੀ।

ਜੇ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰੇ ਨਾ ਮਰਦੇ?

ਰਾਮ ਗਇਓ ਰਾਵਨੁ ਗਇਓ ਜਾ ਕਉ ਬਹੁ ਪਰਵਾਰ।
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਥਿਰ ਕਿਛ ਨਹੀਂ ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਸੰਸਾਰਿ।

‘ਜੇ’ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਨਾ ਮਰਦੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀ ਫੌਜ ਹੁੰਦੀ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪੰਗਾ ਲੈ ਕੇ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ‘ਜੇ’ ਸੋਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ‘ਜੇ’ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਨਾ ਮਰਦੇ ਤਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਵੀ ਜਿੰਦਾ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸਭ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸਭ ਉੱਤੇ ਇਕੋ ਜਹੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ‘ਜੇ’ ਤੇ ਜਿਆਦਾ ਜੋਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਲੈਣਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਇਥੋਂ ਰਾਮ ਅਤੇ ਰਾਵਣ ਵਰਗੇ ਮਹਾਂਬਲੀ ਤੁਰ ਗਏ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਕੀ ਹਾਂ?

ਮੇਰਾ ਇਕ ਦੋਸਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ—“ਜੇ ਮੈਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਪਿਆ ਤੇ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਣ ਗਿਆ।” ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ਫਹਿਮੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਨੇ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਜਾਂ ਕਿਸਮਤ ਦੂਸਰੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—‘ਜੇ’ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇੰਜ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਰ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ‘ਜੇ’ ਨਾਲ ਜੋੜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਘੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਹਰ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ।

‘ਜੇ’ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿਣਾ ਆਪਣੀ ਨਲਾਇਕੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਨਸਾਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੇ ਉੱਤੇ ਜਿਆਦਾ

ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਲਵੇਗਾ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਿਚਰਦੇ। ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਖੋਟੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜਿਆਦਾ ਦੇਰ ਗੁਜਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਵੀ ਮਾੜਾ ਆਉਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ—‘ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਨਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਪਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਨਤੀਜਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।’ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦ ਕੇ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸਾਧੂ ਸੀ। ਪੁੱਛਾਂ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਔਰਤ ਪੁੱਛਦੀ—‘ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਲੜਕੀ?’ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ—‘ਲੜਕਾ ਨਾ ਲੜਕੀ’। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਲੜਕਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ—‘ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ—‘ਕੇ ਲੜਕਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਲੜਕੀ ਨਹੀਂ)’। ਪਰ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਲੜਕੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ—‘ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ—ਲੜਕਾ ਨਾ, ਲੜਕੀ—ਭਾਵ ਲੜਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਲੜਕੀ ਹੋਵੇਗੀ’।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮ ਲਾਲ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬਣ ਰਹੀ ਅਬਾਦੀ ਵਿਚ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਦੁਕਾਨ ਚੱਲ ਨਿਕਲੀ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ਾਮ ਲਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਲਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਿਨਾਰੇ ਆ ਗਈ। ਸ਼ਾਮ ਲਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ—‘ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੁਕਾਨ ਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ’। ਪਰ ਇਹ ਉਸਦੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ (ਮੁਕਾਬਲੇ) ਦਾ ਜਮਾਨਾ ਹੈ। ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਦਾ ਢੰਗ ਜਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਮ ਲਾਲ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਆਉਣਾ ਗਾਹਕ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਚੀਜ਼ ਚੰਗੀ ਅਤੇ ਠੀਕ ਮੁੱਲ ਤੇ ਮਿਲੀ, ਉੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤੇ ਗਿਲਾ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਮ ਲਾਲ ਵਿਚ ਸਫਲ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਕੰਮ ਫੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ।

‘ਜੇ’ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਉਹ ਉਸ ਜੁਆਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਦਾਅ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, 'ਜੇ' ਇਸ ਵਾਰ ਪਾਸਾ ਸਿੱਧਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਿੱਤ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਪਾਸਾ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਜੇ' ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਜੇ' ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਅਭਾਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸਫਲਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ 'ਜੇ' ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਝੂਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੂਤਕਾਲ ਇਕ ਬੀਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। 'ਜੇ' ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। 'ਜੇ' ਦਾ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। 'ਅਬ ਪਛਤਾਇਆਂ ਹੋਤ ਕਿਆ, ਜਬ ਚਿੜੀਆ ਚੁਗ ਗਈ ਖੇਤ'। ਸਾਨੂੰ ਭੂਤ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਖੁਦ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਉਣ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ 'ਜੇ' ਨੂੰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਹੋਏ ਅਣਹੋਏ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 'ਜੇ' ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਆਈਆਂ। ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡੇ ਆਏ, ਗਰੀਬੀ ਆਈ ਅਤੇ ਲਚਾਰੀ ਆਈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਰੋਣੇ ਨਹੀਂ ਰੋਏ। ਸਭ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਦਾ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪੂਰਨੇ ਪਾਏ। ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਐਸੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਛੱਡ ਗਏ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਤੇ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਹ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਧਰੁ ਤਾਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕੇ। ਅਬਰਹਿਮ ਲਿੰਕਨ, ਖਰੁਸ਼ਚਵ ਅਤੇ ਲਾਲ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਇਹ ਸਭ ਸਧਾਰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮੇ, ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ। ਅਜੇ ਕੱਲ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ. ਐਸ. ਕਪਾਡੀਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 12 ਮਈ, 2010 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਰਜਾ ਚਾਰ ਕਰਮਚਾਰੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਦਮੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਸਦਕਾ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ।

ਜੇ ਲੋਕ ਦੋ-ਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ, ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਜਿਉਣ ਨਾਲੋਂ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਜਤ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰਨ ਵਿਚ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ 'ਜੇ' ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਕੱਚੇ ਘੜੇ ਨਾਲ ਹੀ ਝਨਾਅ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਦੀ ਤੰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ।

ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਦਾਸ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਆਪ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਅਸੰਭਵ' ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ। ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੋਟੀ ਨੂੰ ਸਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਫਰਸ਼ ਤੋਂ ਅਰਸ਼ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਗੁਣ ਜਰੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਨਲਾਇਕ ਬੱਚਾ, ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਮੌਹਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਹੀਰੋ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਬੱਚਾ ਚੰਗਾ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਜਾਂ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਉਲਟ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਾਲਤੂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾ ਰੱਖੀਏ। ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਰੱਖੀਏ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਲੋਹਾ ਗਰਮ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਵਕਤ ਚੋਟ ਮਾਰੇ।

ਹਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਮੂੰਹ ਹੀ ਮੋੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਦਾ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਰਹੋ। ਉਮੀਦ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ 'ਜੇ' ਤੇ ਦੇਣਾ ਛੱਡੋ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰੋ। 'ਜੇ' ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਾ ਪਓ। ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਦਸਤਕ ਦਿਉ। ਸਫਲਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕਦਮ ਚੁੰਮੇਗੀ।

ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਸਬਰ ਜਰੂਰੀ

ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਇਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿਤਨੀ ਦੌਲਤ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿਤਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਕੋ ਜਹੇ ਹੀ ਅਰਥ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਬਰ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ—ਜੋ ਚੀਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਨਾ ਹੋਈਏ। ਦੂਜਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਧਰਮ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕਰੀਏ। ਪੰਜਾਬ ਕੋਸ਼ (ਸੰਪਾਦਕ-ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ) ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਅਰਥ ਸਬਰ ਜਾਂ ਲੋਭ ਦਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਵ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਜਾਂ ਜਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ ਜਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਰੱਖ ਕੇ ਚੱਲਣਾ, ਸਬਰ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਚਿਨ੍ਹ ਹੈ।

ਇਕ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸੰਤੋਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਕ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਥੇਰਾ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਬਿਮਾਰੀ ਠੀਕ ਹੋਣ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ। ਅੰਤ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਬਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਮੀਜ ਪੁਆਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬੰਦੇ ਦੌੜਾਏ ਗਏ ਕੇ ਸਬਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਖੀਰ ਇਕ ਟੁੱਟੀ ਜਹੀ ਝੋਂਪੜੀ ਵਿਚ ਇਕ ਗਰੀਬੜਾ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਲੱਭਿਆ। ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਝੱਟ ਚੋਬਦਾਰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮੀਜ ਦੇ ਦੇ। ਇਹ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਖੂਬ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕੇ—ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਮੀਜ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖੋ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪੇ ਸਬਰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬੂਟ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ

ਸੀ ਅਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਉਲਾਂਥੇ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਇਕ ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਸਦੇ ਪੈਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਲੱਗਾ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨ—ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ। ਤੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਚੱਲਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਪੈਰ ਤਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਭੁੱਖੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਲਾਲਚੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਦੌਲਤ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਫਤਿਹ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁੱਝੀ, ਤਾਂ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਦੁਨੀਆਂ ਫਤਿਹ ਕਰਨ। ਆਪਣੀ ਹਵਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਬੱਚੇ ਯਤੀਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕੇ ਜਿਹੜੀ ਦੌਲਤ ਮੈਂ ਇਤਨੇ ਪਾਪ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰ ਕੇ ਕਮਾਈ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਰੱਬ ਯਾਦ ਆਇਆ, ਪਰ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਅੰਤ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਜਨਾਜੇ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨੰਗੇ ਰੱਖਣਾ, ਤਾਂ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲ ਜਾਵੇ ਕੇ ਮੈਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਮੌਤ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰੰਕ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਰਾਜਨੇਤਾ ਅਤੇ ਅਫਸਰ ਵੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਅਤੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ। ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖਜਾਨੇ ਭਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਫਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਮਿੱਠਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਗੁੱਲ ਖਿਲਾਵੇ? ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਅਫਸਰ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਤਨਾ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਢੇਰ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਮੀਨ ਖ਼ੀਦਣ ਗਿਆ। ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਟੁੱਕੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਪਾਪ ਦੇ ਕਮਾਏ ਨੋਟ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉੱਡ ਕੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਅਣਕਮਾਇਆ ਧਨ ਬੱਚੇ ਅਯਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਰੁਚੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੇਈਮਾਨੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਨ ਲੱਗਿਆਂ ਪਤਨੀ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆਪ ਹੀ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਲਮੀਕੀ ਇਕ ਖੁੰਘਾਰ ਡਾਕੂ ਸੀ। ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਪ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਛੱਡ ਕੇ ਮਹਾਨ ਰਿਸ਼ੀ ਬਣਿਆ।

ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਸੇਠ ਨੂੰ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਇਤਨਾ ਧਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕੇ ਤੇਰੀਆਂ ਸੱਤ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਖਾਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕੇਗਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੇਠ ਹੋਰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰੋ ਪਿਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ?

ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਐਸੇ ਵੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਜੁਆਨ ਜਿਹਾ ਸਾਧੂ ਆਇਆ। ਉਹ ਸਾਧੂ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾ ਇਸ ਕੋਲ ਖਾਣ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ, ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਰਹਿਣ ਲਈ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਰਾਜਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪਲੀ ਹੋਈ ਇਸ ਫੱਕਰ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਂਗੀ। ਪਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜਿਦ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਸਾਧੂ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਵੇਂ ਮੀਆਂ ਬੀਵੀ ਚੱਲ ਪਏ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ। ਰਾਤ ਪਈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਾਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੇ ਗਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ। ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਬਚ ਗਿਆ। ਸਾਧੂ ਨੇ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈ, ਸਵੇਰੇ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ। ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਬੋਲੀ-ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਨਾਲ ਰਾਜ ਭਾਗ ਛੱਡ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ ਕੇ ਜਿਸ ਰੱਬ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਟਾਇਮ ਰੋਟੀ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੱਬ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੇ ਰੱਬ ਸਾਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਵੀ ਰੋਟੀ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ। ਇਹ ਹਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਸਬਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਵੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਲੋਕ ਹੈ:

ਰੁਖੀ ਸੁਖੀ ਖਾਇ ਕਿ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਉ॥
ਫਰੀਦਾ ਦੇਖਿ ਪਰਾਈ ਚੋਪੜੀ ਨਾ ਤਰਸਾਇ ਜੀਉ॥

ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਜਲੇਬੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਕ ਬੰਦਾ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਜਲੇਬੀ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਦੂਜੀ ਲਈ ਦੂਜਾ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਇਆ ਕੀ ਕੇ ਦੂਜੀ ਜਲੇਬੀ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਕੁੱਤਾ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਹਡੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਸਬਰ ਕਰੋ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਉਸ ਬੰਦੇ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਪੈਸੇ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਵੱਡੀ ਕਾਰ ਲੈ ਲਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਾਂ? ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਐਸਾ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਕਰਕੇ ਇਤਨਾ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਤਨਾ ਉਹ ਗੁਆਂਢੀ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਭੰਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਤੋਖ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ ਜੇ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਖੁੱਸ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਲੈ ਲਵੇ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਵੀ ਦਿਲ ਵੱਡਾ ਰੱਖੋ। ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹੋ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਕੇ ਤੇਰੀ ਅਮਾਨਤ ਸੀ, ਤੂੰ ਲੈ ਲਈ। ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਹੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਦੌਲਤ ਦੇ ਖੁਸ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਏ। ਜੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਖੁੱਸ ਵੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਹੋਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਮਾ ਲਵਾਂਗੇ।

ਪੈਸੇ ਦੇ ਪਸਾਰ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਣ। ਸਾਰੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਅਮੀਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਲੋਕ ਭਰਿਸ਼ਟ ਰਸਤੇ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗਲਤ ਨਤੀਜੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਆਦਾ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਹੰਕਾਰਿਆ ਸੋ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਹਵਾ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਰੱਬ ਇਕ ਦਿਨ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੱਕ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੀ

ਫਲਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਣਾਅ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜਿਉਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ-ਚਿੰਤਾ ਛੱਡੋ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਚਿੰਤਾ ਛੁੱਟਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੋਈ ਬਜਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੇ ਬਜਾਰ ਗਏ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖਰੀਦ ਲਿਆਏ। ਕਈ ਲੋਕ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਉਹ ਉਤਨਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਾਨੂੰ ਸਾਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਬਰ ਨੂੰ ਕੰਜੂਸੀ ਨਾਲ ਜੋੜਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਅਸੀਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ, ਜਨਮ-ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਕਿੱਟੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਦਿ ਤੇ ਫੋਕਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਤਨਾ ਅਨਾਜ ਅਜਾਇਆ ਗੁਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਤਨੇ ਗਰੀਬ ਰੱਜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਤਾਂ ਖੋਰਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਅਮੁੱਲੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਇਹ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣੇ ਹੀ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨਾਥ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਜਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮਨਾਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਨ ਢੱਕੋ। ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਬਰ, ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖੋ

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ॥

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ॥

ਚਾਨਣ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਹੀ ਕਿਰਨ ਗਹਿਰੇ ਤੋਂ ਗਹਿਰੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸ ਦੀ ਇਕ ਕਿਰਨ ਦੁੱਖਾਂ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੂਪੀ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਤੁਫਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕੇ ਬੰਦਾ ਕਦੀ ਆਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਾ ਛੱਡੇ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੌਸਲਾ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਅਨਹੋਣੀ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਛੱਡਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰਲੇ ਡਰ ਦੇ ਪਹਾੜ ਸਾਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਘੋਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਦਾ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਨੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਤਾਂ ਡੁੱਬਣਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਨੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਾਂਗੇ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੜੱਪਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਪੈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਹੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਵੇ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਆਦਮੀ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਧਰੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਕ ਦਮ ਉਸਦਾ ਪੈਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚਲੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਿਆ, ਪਰ ਡਿਗਦੇ ਹੋਏ ਦਾ ਹੱਥ ਬੰਨੀ ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਜੋਰ ਲਾ ਕੇ ਉਪਰ ਆਇਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਹੱਥ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਹੱਥ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਕੇ ਲਟਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਆਖਿਰ ਜਦ ਦਿਨ ਦਾ ਕੁਝ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਥੱਲੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਹਾਸਾ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਇਹ ਇਕ ਸੁੱਕਾ ਖੂਹ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਕੱਦ ਤੋਂ ਮਸਾਂ ਫੁਟ ਕੁ ਹੀ ਜਿਆਦਾ ਡੂੰਘਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਦੋ ਚਾਰ ਲੰਬੇ

ਸਾਹ ਲਏ ਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਰੋ ਤਾਜ਼ਾ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਹਿੰਮਤ ਰੱਖਕੇ ਉੱਪਰ ਛਾਲ ਮਾਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਖੂਹ ਦੀ ਬੰਨੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਰ ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਿਆ। ਜੇ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਉਹ ਹੌਸਲਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ, ਬੰਨੀ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਖੂਹ ਸੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗਹਿਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਨਾਲ (ਡਰ ਨਾਲ) ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਹੈ ਹੌਸਲੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ।

ਸਾਨੂੰ ਕਦੀ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਵਿੱਗੀ ਨਹੀਂ ਢਾਹੁਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਥੋੜਾ ਖੁਲ੍ਹਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਬੁਰਾ ਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ? ਜੇ ਰੁਪਏ ਪੈਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਬਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਪੈਸਾ ਸਾਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਣਾ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਕਮਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਸਮਾਂ ਬੁਰਤ ਬਲਵਾਨ ਹੈ। ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਛਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਸੁੱਖ ਦਾ ਵੀ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਦੇ ਦਿਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ। ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਕੱਟੀਏ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਚੁਬਣ ਜਿਆਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੀ ਜਿਆਦਾ ਬੁਰਾ ਸਾਡਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਨਾ। ਪਰ ਮੌਤ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਕ ਸੱਚਾਈ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਮਰ ਵੀ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਆਫਤ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਪਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਮਰਨਾ ਜਿਆਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਮੌਤ ਇਤਨੀ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਤਨਾ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖੋ, ਜੇ ਮੌਤ ਆ ਵੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਹੱਸਕੇ ਹੀ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਤਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਮਾਣੋ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸੋ ਬਰਸ ਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ- ਪਿਆਰ ਕੇ ਬਸ ਚਾਰ ਦਿਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੀਏ ਕੇ ਸੋ ਬਰਸ ਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਕੇ ਬਸ ਚਾਰ ਦਿਨ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਹੌਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੋ ਬਰਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੌਸਲਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਰਦੇ ਹੀ ਹਾਂ। ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦਿਲ ਦੇ

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਡਰ ਆਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਰੋਣੇ ਰੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਨੇਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਖੀ ਕਰੀਏ। ਕਈ ਲੋਕ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਰੋਣੇ ਸੁਣ ਕੇ ਉਪਰੋਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਫੋਕੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਡੀ ਤਰਸਮਈ ਹਾਲਤ ਦੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਅਪਨੇ ਜ਼ਖਮ ਹਰ ਕਿਸੀ ਕੋ
ਦਿਖਾਇਆ ਮਤ ਕਰੋ
ਲੋਗ ਮੁੱਠੀਓ ਮੇਂ
ਨਮਕ ਰਖਤੇ ਹੈਂ।

ਸੋ ਦੋਸਤੋ! ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਖੁਦ ਹੀ ਹੰਢਾਉਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਇਸਦਾ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿੱਟਿਆ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਹਰ ਕੋਈ ਰੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਮਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਦੁਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਰਦ ਦੀ ਗੋਲੀ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਖਾਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਦਰਦ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਐਸਾ ਢੰਗ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕੇ ਇਹ ਦਰਦ ਸਾਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਜਰਾ ਸੋਚੋ ਹਨੇਰੀ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਬੱਦਲ ਗਰਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਬਾਰਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਗ ਰਹੀ। ਤੁਸੀਂ ਘੰਟਾਘਰ ਤਕ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ, ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹੌਸਲਾ ਹਾਰ ਜਾਵੋ ਕੇ ਮੈਂ ਤਾ ਹੁਣ ਉਠ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਥੇ ਪਏ-ਪਏ ਤੁਸੀਂ ਮੰਜਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੋਗੇ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਹੋਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਏ ਰਹੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹੌਸਲਾ ਕਰਕੇ ਉਠੋ, ਫਿਰ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਚਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਜਾਵੋਗੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਕੋਸਣ ਨਾਲੋਂ ਮੋਮਬੱਤੀ (ਹੌਸਲੇ ਦੀ) ਜਗਾ ਲੈਣਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਾਵੀਂ ਪੱਧਰੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਹੌਸਲਾ, ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦਾ ਸਥਾਨ

ਧਨ ਪਿਰ ਏਹ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਬਹਿਨ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ॥
ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਧਨੁ ਪਿਰੁ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥

ਅੱਜ ਕੱਲ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ 8 ਮਾਰਚ ਦਾ ਦਿਨ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹਿਲਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਲਈ 33% ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਬੱਸਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੰਤਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਨੇਮੇ ਜਾਉ, ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਉ ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਿਲ ਭਰਨ ਜਾਉ, ਹਰ ਥਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਈ ਥਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕੇ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਦੋ ਦੋ ਘੰਟੇ ਗਰਮੀ/ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਔਰਤ ਪਿਛੋਂ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਿਲ ਦੇ ਕੇ ਉਹ ਜਾ ਉਹ ਜਾ, ਬੰਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣਾ ਉੱਲੂ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਢੋਲ ਹੋਰ ਵੀ ਉੱਚਾ ਵਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਕੀ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਇਤਨਾ ਨੀਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿਤਾਣਾ ਹੈ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਬਟੋਰਨ ਖਾਤਿਰ ਫੋਕੇ ਦਮਗਜੇ ਹੀ ਹਨ। ਕੀ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਔਰਤ ਇਤਨੀ ਅਬਲਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕੇ ਐਸਾ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਜੋ ਔਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਜੇ ਮਰਦ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਦੋ ਦੋ ਘੰਟੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦਾ ਇੰਤਜਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਨਿਮਾਣਾ ਅਤੇ ਨਾਜੁਕ ਕਿਉਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰੰਗਦਾਰ ਐਨਕ ਉਤਾਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਸਾਵਣ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ

ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਾ ਹੀ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੀਲੀਏ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਹਰ ਵਸਤੂ ਪੀਲੀ ਹੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਸੇਗੀ। ਸਾਡੀ ਪੜਚੋਲ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰਥਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ਜਦ ਵੀ ਔਰਤ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਔਰਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰਦ ਨੂੰ ਔਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਲੇਖ ਛਪਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਰਦ ਨੂੰ ਜਾਲਮ, ਰਾਖਸ਼ਸ ਅਤੇ ਔਤਿਆਚਾਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਔਰਤ ਦੀ ਨਿਮਾਣੀ ਅਤੇ ਨਿਤਾਣੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਜੁੰਮੇਵਾਰ ਮਰਦ ਨੂੰ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਔਰਤ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਹਰ ਲੇਖ ਮੰਨੂ ਸਿਮਰਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੇ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਨੇ—“ਢੋਲ, ਗੁਆਰ, ਸੂਦਰ,ਪਸੂ,ਨਾਰੀ, ਯੇਹ ਸਭ ਤਾੜਨ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ” ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਜਾਂ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦੀ ਵਸਤੂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਨਜਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ-ਸੋ ਕਿਉਂ ਮੰਦਾ ਆਖੀਏ ਜਿਤ ਜੰਮੇ ਰਾਜਾਨ” ਆਖ ਕੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵਡਿਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਪੁਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਾਨਯੋਗ ਦਰਜਾ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਸੋਚਣਾ ਇਹ ਹੀ ਹੈ, ਕੇ ਕੀ ਹਾਲੀ ਵੀ ਔਰਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਮੰਨੂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਔਰਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਆਇਆ ਹੈ?

ਅੱਜ ਕੱਲ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਲੇਖ ਛਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਲੇਖ ਜਿਆਦਾਤਰ ਉਲਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਿਮਾਣਾ ਅਤੇ ਨਿਤਾਣਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਦੀ ਇਸ ਹੋਣੀ ਦਾ ਜੁੰਮੇਵਾਰ ਮਰਦ ਨੂੰ ਹੀ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸੁਆਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕੇ ਜੇ ਮਰਦ ਔਰਤ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਔਰਤ ਮਰਦ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ? ਇੱਥੇ ਦੱਸਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕੇ ਦੋਸਤੀ

ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਦੋਸਤੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵੀ ਹੈ। ਸੁਆਰਥ ਦਾ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਸੁਆਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਦੋਸਤੀ ਵਿਚ ਸੁਆਰਥ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਕਾਂਜੀ ਮਿਲ ਗਈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਜਿਹੜੀ ਦੋਸਤੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਤਰੇੜ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਇਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕੇ ਜੇ ਮਰਦ ਔਰਤ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਔਰਤ ਮਰਦ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ? ਮੰਨ ਲਉ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪੰਜ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਇਕ ਗੈਰ ਮਰਦ ਨਾਲ ਹੀ ਤਾਂ ਦੋਸਤੀ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰੱਖੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਜਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ? ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਦੋਸਤੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਰੇੜ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਭਾਵ ਦੋਸਤੀ, ਦੋਸਤੀ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦਾ ਕੁਝ ਸਰੀਰਕ ਫਰਕ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਟਾਇਆ ਜਾਂ ਇਨਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਾਂ ਬਣਨਾ ਔਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਔਰਤ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੰਮ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕੇਵਲ ਔਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਜੇ ਔਰਤ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਜਿਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਮਰਦ ਉੱਤੇ ਵੀ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਔਰਤ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਦੇ ਦਮਗਜੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਕੇ ਕੀ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ? ਜੇ ਉੱਤਰ 'ਹਾਂ' ਵਿਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਲੈ ਲੈਣ, ਪਰ ਜਰਾ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ।

ਜੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦੀ ਔਰਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਾਦ ਹੈ। ਉਹ ਦਬੀ ਕੁਚਲੀ ਜਾਂ ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਰੋਇਆ ਸਮਾਜ ਹੈ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਉੱਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਉੱਨਤੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਆਪ ਘੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ 100 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜਾਂ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ, ਜੱਜ, ਪਾਇਲਟ, ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜਨਰਲਇਜ਼ਮ, ਰਿਸ਼ੈਪਸਨਿਸਟ, ਏਅਰ-ਹੋਸਟੈਸ ਆਦਿ। ਉਹ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਸੋਨ ਤਗਮੇ ਜਿੱਤ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੇ ਅਸੀਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਦਬੀ ਕੁਚਲੀ ਜਾਂ ਨਿਮਾਣੀ ਅਤੇ ਨਿਤਾਣੀ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ ਔਰਤ ਜਾਤ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡੀ ਬੇਇੰਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਕ ਸਫੈਦ ਝੂਠ, ਜੋ ਕੇ ਔਰਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕੇ ਕੁਝ ਪੱਛੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੁਝ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਗਰੀਬੀ, ਅਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦੀ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕਣ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦਾ ਸਥਾਨ ਕੁਝ ਨੀਵਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਇਕੱਲੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਔਰਤ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਮਰਦ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸਥਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੋਵੇਂ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਮਰਦ ਔਰਤ ਦਾ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਔਰਤ ਉੱਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਜੁਲਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦਾ ਹੀ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸੱਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਨਾਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਵੀ ਲਈਏ ਕੇ ਔਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਮਰਦ ਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਲਮ ਅਤੇ ਰਾਖਸ਼ਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਫਾਵੇਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਕੀ ਮਰਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨਿਰੋਲ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਂ ਪਿਉ ਜਾਂ ਭਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਪਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ। ਭਾਵ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਧੀਨਗੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬਿਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੀ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤਰੀ, ਭੈਣ ਭਰਾ, ਮਾਂ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ, ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਮਧੁਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ? ਜਿਸ ਔਰਤ ਦਾ ਭਰਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਰਾ ਦੀ ਕਦਰ ਪੁੱਛ ਕੇ

ਦੇਖੋ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੈਣ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਡੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕੇ ਕਦੋਂ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਉਸਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਣ ਆਵੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, -ਇਕ ਵੀਰ ਦਈਂ ਵੇ ਰੱਬਾ, ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮਾਪੇ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਮਰਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਮਰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਔਰਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਮਰਦ ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਟੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਗੋਦ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਭਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੈਣ ਨਾਲ ਲਾਡ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧੀ ਨੂੰ ਲੋਰੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਤਨੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਸਾਹ ਨਾਲ ਸਾਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਉਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਤਨੀ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਨੀ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਉਭਾਰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਪਤੀ, ਪਤਨੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਸ਼ਣ ਚਾਹੇ ਔਰਤ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਮਰਦ ਦਾ, ਬੁਰਾ ਹੈ। ਕਈ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਔਰਤ ਦੁਆਰਾ ਮਰਦ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ। ਔਰਤ ਮਰਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਦੇ ਦੋ ਪਹੀਏ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਪਹੀਏ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਠੀਕ ਚੱਲੇਗੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੱਡੀ ਘਿਸੜ ਕੇ ਚੱਲੇਗੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਮੱਠੀ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ ਅਕਾਉ ਅਤੇ ਥਕਾਉ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਾਨੂੰ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮੰਨ ਕੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਕੇ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫਰ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
